

SLOBODAN
BOBO
SLOVINIĆ

*

**PARISKE
REMINISCENCE**
Cite Internationale des Arts

*

PARIZ
oktobar
2017

PARISKE REMINISCENCE

**Paris, Cite Internationale des Arts
(30.09.2017 - 26.10.2017)**

Uvodne napomene

Davne 2001. godine, članovi Udruženja likovnih umjetnika Crne Gore, bili su gosti čuvenog Jesenjeg salona u Parizu. Predvodio sam tada kao komesar crnogorsku selekciju na toj međunarodnoj izložbi. Očigledno, veoma dugo nijesam boravio u Parizu. Proljetos, kao dugogodišnji član ULUCG, obratio sam se Udruženju likovnih umjetnika Crne Gore i pozitivno je prihvaćen moj studijski boravak, oktobra ove godine u Cite Internationale des Arts u Parizu. Ranije sam u više navrata, sam ili sa suprugom, bio rezident tog centra. Ovog puta, to će biti povodom preko pedeset godina stvaralačkog rada, organizovanja retrospektive, objavljivanja monografije, te povodom pedeset godina braka, po mnogo čemu za mene 2017. odista jubilarna i slavljenička godina.

Subota, 30. septembar

Poslednjih nekoliko dana, proveli smo u pripremama za put, u petak veče, na okupu je bila cijela porodica. Sin nas je sjutradan ujutro, prihvatio kolima u Bloku pet, ubrzo smo bili na aerodromu. Prošli smo pasošku kontrolu i zauzeli svoja mjesta u avionu. Poletjeli smo sredinom dana, bilo je sunčano, avion je više puta propado. Tokom leta, smo čitali, drijemali, poslužili su bajate sendviče. Sletjeli smo na aerodrom Šarl de Gol oko podne, vrijeme lijepo, ali prohладно. Ogroman aerodromski objekat kružnog oblika, prepun putnika. Kontrola uobičajena, podigli smo prtljag i izašli na svježi zrak.

Dočekali su nas dragi prijatelji koji decenijama žive u Parizu, on je znameniti crnogorski skulptor, sa ljubaznom suprugom, susret je bio topao i srdačan. Smjestili smo se u kola, supruga je vješto upravljala autoputem prema Parizu. Nastavila je da grabi periferikom, stigli smo do Banjolea, do istočnog dijela grada. Njihov studio nalazio se u mirnoj ulici Viktor Igo. Suprug je daljinskim otvorio kapiju, parkirala smo se u dvorištu, koje je bilo puno cvijeća i mediteranskog rastinja. Privatni duplex-apartman, imao je prizemlje i sprat. Popeli smo se zavojnim stepeništem na sprat. Na verandi pred vratima, njihov porodični mačor, obilježavao je svoju teritoriju.

Ušli smo u dnevni boravak, poslužili se sendvičima i nazdravili vinom ponovini susret. Vidjeli smo se nedavno u Podgorici, na domaćinovoj retrospektivnoj izložbi. Njegove skulpture su moćne, duboki reljefi izražajni, a crteži isijavaju studioznost. Zatim smo prišli lijepo aranžiranom kružnom trpezarijskom stolu i započeli sa objedom. Njegova ljubazna supruga, između ostalog i vrsna kulinarka, tumačila je meni. Čorba u minijaturnim posudama, spravljena je od krompira i porog luka, uslijedili su fileti od tunjevine, zapečeni u „verduri“ sa prilogom od divljeg pirinča. Na kraju, poslužili smo se čuvenim francuskim srevima.

Sunčani zraci sa zapada, duboko su prodrli u unutrašnjost i stvarali prijatnu atmosferu. Domaćin je objašnjavao sadržaj jedne specifične knjige, taj autor je tvrdio da je na uspjehe i visoke domete mnogih svjetskih autoriteta u politici, nauci i kulturi, presudno uticala moćna CIA. Razgovarali smo o uslovima života u Parizu, koji su postajali sve suroviji. Nema više ni pomena o poznatoj francuskoj socijali, o "šomažu" i bezbrižnom životu. Primarna je trka za poslom, sve se pretvorilo u grabež i otimanje novca, bez adekvatnog sadržaja. Dešava se društveno raslojavanje, stvorile su se velike razlike između enormno bogatih i onih koji jedva preživljavaju.

Poslije ručka, ljubazni domaćini, odvezli su nas kolima do hotela. Stilski objekat, hotela "Roajal Kardinal", nalazio se u centru na samom početku ulice, nedaleko od Sene. Nakon kontrole pasoša, tamnoputi portir, predložio je za sjutra, doručak u sobi. Popeli smo se mini - liftom, do mansarde na šestoj etaži i ušli u sobu. Prostor od desetak kvadrata, ličio je na stanište posluge iz Zolinih romana. Jedino je produženi pogled sa mansarde bio impresivan. Nakon predaha, izašli smo da malo koračamo. Kupili grickalice i vratili se u naše boravište.

Podgorica Blok pet

Aerodrom Podgorica

Pariz aerodrom Šarl de Gol

Pariz, kvart Banjole

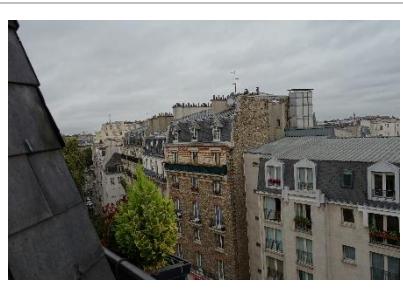
Hotel “Roajal Kardinal”

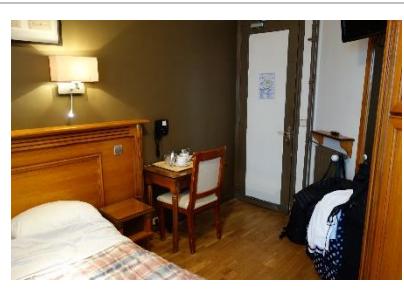
Pogled sa mansarde

Pogled sa mansarde

Pogled na gradsko jezgro

Soba

Soba

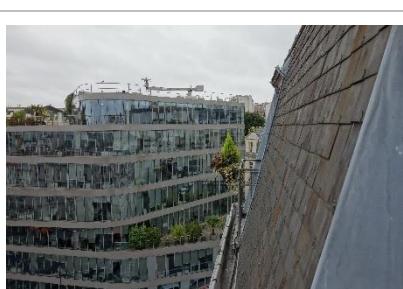
Soba

Raskrsnica

Sa mansarde

Pogled sa mansard

Hotel

TABLA 1

Subota, 30. septembar

Probudio sam se rano, spremio se, zatim sam analizirao mapu Pariza, prisjećao se pojedinih lokacija. Osvanuo je ružan i kišoviti dan, na ulicama nigdje nikoga, pusto nedjeljno prijepodne. Stigao je doručak, topli kroasani i kafa sa mljekom, okrepljenje je prijalo. Nije nam se išlo nikuda, imali smo prilično vremena, zadrijemali smo do podneva. Spustili smo se do recepcije, platili dva doručka i taksijem se, odvezli do ulice Lotel de vil, do Sitea internasional dez ar, na desnoj obali Sene u strogom centru. U prostranom i pustom holu, za pultem se dosađivao tamnoputi administrator.

Predstavili smo se, ali dežurnom nije bilo jasno odakle smo i koliko ostajemo, kao da smo pali sa Marsa. Na lošem francuskom, objašnjavao je da nema podataka, iščudavao se i tvrdio da naš dolazak nije najavljen. Nakon dužeg objašnjavanja, odnekud je izvadio naš dosje, dao nam ključeve od studia na trećem spratu broj 8325, koji je pripadao našem Savezu likovnih umjetnika Jugoslavije. Kao i ranije, na svim vratima, primjenjuju se šifre i specijalni ključevi. Izgledalo je da je to onaj stari dobri i veoma prijatni Cite des Arts.

Usljedilo je razočarenje, umjesto da su prostori restaurirani i unaprijeđeni, stanje je bilo mnogo gore nego prije trideset godina. Namještaj i oprema, bili su u dotrajalom stanju, sve je bilo zapušteno i pohabano. Prionuli smo na detaljno čišćenje i prilagođavanje opreme našim potrebama. Završili smo čišćenje i spremanje, a onda smo otišli do marketa, kupili namirnice i konzervu lazanji za ručak. Po povratku smo lijepo objedovali i umorni se prepustili odmoru. Ustali smo, noć je upravo obuhvatala pozнате objekte, spremili se i po vlažnom vremenu, krenuli ulicom Rivoli prema Šatleu i Luvru. Prilično jaka kiša, uskoro nas je natjerala da se vratimo u Site. Gotovo u svakom uvučenom ulazu, na trotoaru, na trgu, spavali su prosjaci i beskućnici, a nadkriveni prolaz ispred Sitea, potpuno su zauzele skitnice, koje su gundale smještajući se na kartonsku ambalažu. Bila je to tužna, ružna i deprimirajuća slika u kišovitoj i prohладnoj pariskoj noći.

Spremili smo laku večeru, baget, namaz, salata i jogurt, izvrsno smo se častili. Supruga je ranije otišla da se odmara, čitala je i ubrzo zaspala. Bilo je to moje vrijeme, sjeo sam za radni sto, uključio lagantu muziku, računar i otpočeo da pravim zapise. U dane vikenda, kafei i restorani bili su prepuni, svuda su se ljudi srdačno gostili, nazdravljali vinom ili pivom, žustro razgovarali i gestikulirali. Svijet je bio šarolik, bijeli i tamnoputi izmješani, ali prisni i druželjubivi. Nigdje pušača, duvan je ovdje bio nemilosrdno prognan. Brojni dvotočkaši, ganjali su četvorotočkaše, koji su zagađivali sredinu.

Kolovozi su bili suženi, a pješački koridori rašireni. Kod nas, šire se kolovozi, a pješake staze se sužavaju, umeću im se biciklistički koridori. Mnoge robne kuće su bile zatvorene zbog renoviranja, a neki veliki magazini su egzistirali i dalje. U centru Pariza su svuda poznati brendovi, butici i luksuzne radnje, ali ima i prodavnica za one koji su slabije platežne moći. Nastavio sam da zapisujem dnevna događanja. Svjetlo je bilo loše, dugo sam radio poneseno, dva sata nakon ponoći osjetio sam se umornim. Bilo je prohladno, padala je kiša, ostavio sam prozore poluotvorene da se studio ventilira. Ubrzo sam utonuo u snene dubine.

Cite des Arts

Cite des Arts, dvorište

Glavni ulaz

Pogled sa druge strane Sene

Metro Pon Meri

Prilaz

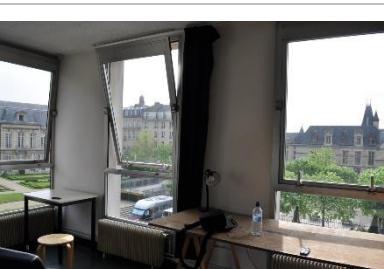
Biblioteka kod Citea

Studio 8325

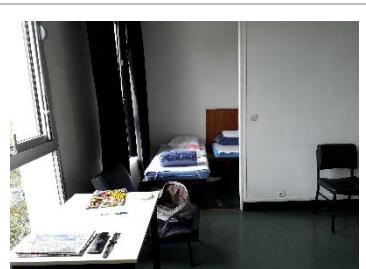
Pogled ka Seni

Pogled na ostrvo San Lui

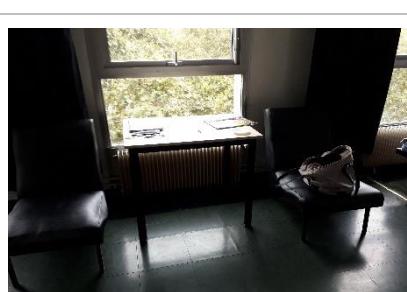
Prateći prostori

U studiju

U studiju

U studiju

U studiju

TABLA 2
Nedjelja, 1. oktobar

Ponedjeljak, 2. oktobar

Ustao sam vrlo rano, spremio se i sjeo za kompjuter, nastavio sam intenzivno da zapisujem. Supruga je ustala kasnije, skuvala je laganu kafu sa mlijekom, po mom ukusu. Tokom jutra, došao je tamnoputi administrator, pobjrojao je opremu i sitan inventar, potpisao sam revers. Sišao sam u prizemlje, pitao u holu službenika za mogućnost konektovanja na internet. Objasnio je da je tarifa mala samo za računar, mobilni telefon nije uračunat, to me je razočaralo. Plaćanje bankovnom karticom, nigdje keša, svuda kartice. Čak i u kafeu plaćalo se "gospodom karticom", a u Parizu je ona bila neprikosnovena. Regulisao sam obavezu, upravo karticom. Objasnjavajući mi proceduru, dodao mi je uputstvo za konektovanje. Tražio je i dvije fotografije ze muzejsku propusnicu, shvatio sam njegov žargon.

Popeo sam se u studio stepeništem, lift je bio u kvaru, to se dešavalo i ranije. Pokušavao sam duže vremena da se prikopčam na internet, nije išlo. Nervirao sam se, moje prosječno poznavanje kompjuterskog sistema nije bilo dovoljno. Na drugim mjestima ranije, lako sam se konektovao. Hotel u kome smo prespavali prvu noć, imao je gratis internet. Čudilo je da u internacionalnom ujetničkom centru, u srcu Pariza, nije omogućeno normalno konektovanje, makar i uz veću naknadu, bilo je to novo razočarenje.

Pokupio sam ordinator, spustio se do hola. Zamolio sam dežurnog da pokuša konektovanje, bio je nizak intenzitet signala. Prepustio sam mu aparat, dugo je tipkao, nešto mrmljao, vješto objašnjavao. Nažalost, nijesu uspjeli njegovi pokušaji. Ustvrdio da je internet loš te da se vratim u studio, "sigurno" će uskoro proraditi. Nervirala me je nefunkcionalnost Sitea, vratio sam se razočaran. Supruzi sam dugo objašnjavao, zatim sam se smirio. Spremili smo se i krenuli da izvadimo mjesecne karte za gradski prevoz.

Sišli smo u stanicu Pon Meri, sjeo sam u kabini i jedva uspio da napravim portret. Zatim je pokušala supruga, aparat je „progutao“ prvi iznos, a zatim i drugi, bila je to prava „aždaja“. Nestalo je sitnih apoena, otišli smo preko mosta Meri na ostrvo Sen Lui, usitnili krupniju novčanicu. Vratili smo se ponovo, ljubazni službenik tamne puti, konstatovao je da aparat ne radi. Potražiti smo u ulice Rivoli novi punkt, u jednom marketu, supruga je ostvarila fotos.

Vratili smo se do ljubavnog službenika metroa, uradio je moju mjesecnu karticu za osamdeset eura. No, kartu za suprugu nijesmo izvadili, jer automat nije primao velike papirne novčanice. Svi se boje keša, pokažete krupnu novčanicu, svi negoduju. Vratio sam se u studio, pronašao sitninu i na kraju smo oboje imali mjesecne karte gradskog prevoza uz mnogo komplikacija. Sada valjda nećemo imati problema sa gradskim prevozom. Vratili smo se u studio oko podnerva, supruga je pripremila lijep obrok, objedovali smo, a zatim ponovo izašli da koračamo gradom.

Metroom smo krenuli prema Luvru, stao je van stanice, negdje je izbio požar, vratio se unazad, izašli smo na Šatleu. Krenuli uskim pješačkim ulicama, kroz stari jevrejski kvart prema Boburu. U Centru Žorž Pompidu, priređene su dvije retrospektive, Andre Derena i Davida Hoknija, pogledaču ih slijedećih dana. Stigli smo do Kulturnog centra Srbije, nekadašnjeg Jugoslovenskog kulturnog centra, preko puta Bobura, bio je zatvoren.

Sjeli smo u jedan bistro, naručili dvije kafe sa mlijekom, platili prilično veliki iznos, tražili smo šifru za konekciju interneta. Uzaludno smo pokušavali da se konektujemo, nikako nije išlo, na kraju smo odustali. Nastavili smo Bulevarom Sevastopolj prema Seni, stigli do ulice Rivoli, a zatim smo krenuli ka Siteu.

Stigli smo u studio kada je već pao mrak, supruga je pripremila večeru, salata, sir, salama, jogurt. Nakon večere, ponovo sam pokušavao da se konektujem, nije išlo, žestoko sam se iznervirao. Umjetnički internacionalni centar, u 21-om vijeku, u vremenu sveukupnih elektronskih inavotvorina, lišen je savremenih komunikacija. To je zasigurno bilo zastiće centra. Nastavio sam da radim na ordinatoru, ali veza sa svijetom nije funkcionala. Bio sam blokiran, kompjuter je predstavljao samo „notes“, a telefon je služio kao foto aparat. Nervozan, otišao sam na duži počinak.

Stari jevrejski kvart

Stari jevrejski kvart

Stari jevrejski kvart

Kulturni Centar Žorž Pompidu

Centar Bobur

Centar Bobur

Bobur pristupni elevator

Bobur u starom kvartu

Bobur u starom kvartu

Kulturni centar Srbije

Ulaž, izlog

Zgrada Centra

Ulica Rivoli

Ulica Rivoli

Rivoli nadkrivena šetnica

TABLA 3

Ponedjeljak, 2. oktobar

Dobro sam se odmorio, spremio se vrlo rano, osvanuo je lijepi dan. Nebo se plavilo, vedro, zraci su "kupali" fasade obližnjih zgrada na ostrvu. Site se nalazi u strogom centru grada, pored Sene, naspram malog ostrva Sen Lui, vidjeli su se samo vrhovi Notr Dama. Nastavio sam da zapisujem, a supruga se i dalje odmarala. Bio je to pogodan period, tada sam volio da radim kreativno, a pisanje je bilo stvaralački čin, kao slikanje. Razmišljaо sam intenzivno šta bih mogao da radim akvarelom ili gvaš tehnikom, nedostajao je inicijalni poticaj, bez toga, ništa nije moglo da krene. Pariz i njegovi motivi, bili su već „prežvakani“. Promišljaо sam da možda ponovo načinem apstraktne sadržaje, strukture, kolorit i neposrednost? Ne žurim i ništa ne forsiram, neka se samo odvija bez bez presije, neka krene samo od sebe.

Supruga se spremila kasnije, skuvala je crnu kafu, dodala mljeko, tečnost je bila blaga i pitka. Promjenio sam garderobu, to me je činilo smirenim i skoncentrisanim. Krenuli smo metroom prema Vilžifu, izašli direktno na Plac d Italij. Nedaleko se uzdizao novi tržni centar u više nivoa. Prošli smo uz kontrolu na ulazu, naišli na čuveni Tati, ranije poznat po jeftinoj robi široke potrošnje. Kvalitet roba se poboljšao, ali su i cijene postale visoke. Ničega nije bilo za sitan novac, sve je išlo ka krupnijim apoenima. Kupili nekoliko neophodnih stvarčica za kućnu upotrebu, platili skupo. Obišli smo centar djelimično, bio je prostran i sadržajan, poznate firme i brendovi. Izašli smo na trg i obišli ga cijelog. Snimio sam bespoštedan sudar starih, lijepih, pitkih, pitomih klasičnih zdanja sa novim, hladnim, odurnim, betonsko-ostakljenim čudovištima. Svuda ista priča, ruše se stara zdanja i inkorporiraju se nasilno betonska strašila.

Na trotoaru uz bulevar, formirana je privremena zelena pijaca, bilo je povrća, voća, sireva, mesa, riba, proizvoda od kože, garderoba. Kupili smo povrće i namirnice, bilo je skupo za naše prilike, ali sve je bilo svježe i od direktnog proizvođača. Dugački pasaži, brojna pokretna i fiksna stepeništa, sada su nas umarala, nijesmo bili u treningu, metropola je bila lijepa i sadržajna, ali ogromna i neobuhvatna. Vratili smo se u studio po lijepom i sunčanom vremenu. Supruga je pripremila kompletan ručak, supa, salata, sir, slatkiši, lijepo smo objedovali, a zatim se odmorili.

Poslijepodne smo se spremili, otišli smo metroom do pariške Opere. Na trgu i na okolnim trotoarima, gurali su se turisti, bila je to atrakcija, svi snimaju, i mi smo se fotografisali. Produžili smo da koračamo i stigli do robne kuće Galeri Lafaet. Ušli smo u ogroman prostor prizemlja, artikli su klasifikovani prema brendovima, kozmetika, torbe, odjeća, satovi, nakit, rukavice, tašne šalovi. Trebalо bi utrošiti čitavi dan da se obide osam etaža i više objekata. Prepuno je raznovrsnih roba, izuzetnog kvaliteta, sve je bilo lijepo i skladno.

Prohujali smo prizemljem, predložio sam suprugi da dođe sama i uživa u razgledanju. Svratili u market u Bulevaru d Italijen i razočarali se. Nijesu to više bile trgovine široke potrošnje, već skupe radnje gotovo nedostupne srednjoj klasi. Teško smo u suterenu pronašli musli i jogurt. Vratili se metroom na stanicu Pon Meri, umorni, jedva dočekali studio. Supruga je pripremila salatu, kuvana jaja, senf iz Dižona, sir Kaman ber, jogurt. Večerali izvrsno, nastavio sam da bilježim dnevna događanja. Još jedan običan i miran pariški dan, bez stresova i nervoze. Supruga je otišla da se odmara, a ja sam poneseno radio do iza pola noći. Bilo je prohladno, upalio sam dodatno grijalicu, a zatim sam i ja otišao na zasluženi odmor.

Novi tržni centar

Tržni centar

Tržni centar

Plac d Itali

Kombinacija staro-novo

Kružni trg

Na obodu trga

Okolina trga

Pariska opera

Trg Opere

Pred Operom

Pred Operom

Kod Opere

Kod Opere

U centru

TABLA 4
Utorak, 3. oktobar

Spremio sam se kasno, osvanuo je oblačan, tmuran i težak dan, vrtjelo mi se u glavi, bio sam depresivan. Supruga se spremila ranije, skuvala je kafu, zajedno smo je odpijali tople gutljaje, dogovorili se da pođe za hranu. Otišla je u market, a ja sam se bavio internetom. Ubijeđivao sam tipa za pultem, pokušavao je na mom portablu više puta, ali bezuspješno.

Objasnio je da čitav objekat nema konekciju, problem je sa provajderom. Izvinio se, nada se internet će biti dostupan večeras, možda sјutra. Njegova ljubaznost bila je ubjedljiva, ali kao da ne poštju rezidente, skinuli su odmah sa računa potreban iznos bez problema. Pitao sam da li mobilni telefon može da funkcioniše, odgovorio je negativno. Vratio sam se u studio, nijesam imao na koga da iskalim nezadovoljstvo. Nije pomogao, čak ni dan Franja Asiškog.

Vratila se supruga, djelovala je kao sedativ, no i ona ponekada zna da bude nagazna mina. Ispričao sam joj rezultate oko interneta, prasnula je, trebao si mu reći da moraju obezbijediti veze, obavezni su. Odgovorio sam, kaži im ti "tet a tet". Javio se sin porukom, poručio da restartujem mobilni telefon, obezbijedio je u T-Com-u roming. Proradio je, stiglo je nekoliko poruka, od CKB-a ništa. Javio se telefonom prijatelj skulptor, zabrinuo se šta sa nama dešava, nije imao dugo povratnih informacija.

Kada smo korigovali brojeve, zahvalili smo se za doček i ručak, posebno njegovoj ljubaznoj suprugi. Prijatelj mi je predložio još neke izložbe van Pariza. Kontaktirali su Site, reklali su da prelaze na optički kabal, imaju problema, internet će proraditi večeras. Bilo je prošlo podne, supruga je spremila blitvu, objedovali smo, blitva i sir Kaman ber su bili izvrsni, uputili smo se podnevnom odmoru.

Poslijepodne smo se spremili i po lijepom vremenu, krenuli metroom prema Triumfalnoj kapiji. Izašli smo na Jelisejskim poljima, kod Frenklin Ruzvelta, nastavili nizbrdo koračajući bulevarom Šan zelize prema trgu Konkord. Nastavili smo ulicom Rivoli prema Šatleu, ispod nadkrivenog koridora punog suvenirnica. Svratili u neke robne kuće, a zatim smo sjeli u bistro Benžamin. Odmarajući, otpijali kafu sa mlijekom, račun je bio uobičajeno visok. Razmijenili poruke sa snahom, noćas ide za Beograd, na završni specijalistički ispit. Spustilo se veče, skrenuli smo prema Seni, šetali obalom ka Siteu, bilo je mnogo lijepih restorana i kafea, sve je bilo puno kao oko. Iako nijesmo dugo šetali, osjećali smo zamor, noge su bile teške, kao da su olovne.

Obradovali smo se studiju, smjestili se u udobne fotelje i razmijenili poruke sa čerkom. Željela je da stalno živimo u inostranstvu, samo kada bi bili milioneri. Supruga je pripremila salatu, sir, salamu i jogurt. Slatko smo večerali, pokušao sam ponovo da se konektujem, bezuspješno. Otpočeo sam umjetnički hod sa jednim malim gvašem, „vertikalni-horizonti“, asocijativno. Dugo sam radio, nastavio sam da lutam epoznatim lavigintom, nijesam bio zadovoljan papirnom podlogom, razlivala se supstanca. Malo smo analizirali mapu Pariza, čitali, časkali, a zatim smo oko ponoći, zaronili u dubine snova.

Šanzelize

Jelisejska polja

Najpoznatiji bulevar

Jelisejska polja

Larc d Trijomf

Trg Konkord

Ulica Rivoli

Trg

Šetnica

Ulica Rivoli

Nadkrivena šetnica

Turisti-suveniri

Šatle

Kula Sen Žak

Sen Žak

TABLA 5
Srijeda, 4. oktobar

Spavao sam u jednom bloku, supruga je bila nečujna, ustao sam prije svanuća, spremio sam se i nastavio da istražujem slikarsku materiju. Kada se razdanilo i pojavili se prvi zraci sunca, snimio sam zvonike katedrale Notr Dam na obližnjem ostrvu Site. Radio sam na onom malom komadu, prešao je u gvaš, ispaо je korektno i snažno. Mislim da bih u sličnom konceptu mogao da razvijem više tabli na papiru većih dimenzija. Mogli bi to biti novi likovni zapisi. Bili bi ambijentalno vezani za Pariz samim svojim nastajanjem i motivom. Supruga se probudila kasnije, dobro se odmorila, bila je raspoložena. Skuvala je našu kafu sa dosta mlijeka, ispijali smo je i dogovarali se da danas krenemo ka trgu i kuli Monparnas, gdje su se nekada okupljali stvaraoci, ka poznatim kafanama Selektu i Kupoli.

Krenuli smo sa Pon Meri metroom prema Placu d Itali, promjenili liniju i izašli na trg Monparnas. Ogroman trg sa tržnim centrom i kulom-neboderom, sa mnogo firmi, biroa, trgovачkih radnji, bioskopa, restorana. Duvalo je i bilo prohладno, obišli smo u objektu dvije robne kuće. Svratili do marketa, uzeli nešto sitnog pisaćeg pribora za unuke, a u suterenu hranu, kupili slatkiše, jogurt, sir, relijet iz Tura, mortadelu. Obišli smo trg, krenul uzbrdo Bulevarom Monparnas prema Kupoli.

Prošlo je podne, vrijeme ručka, svi su restorani bili puni, gostili su se po dvoje ili u većim grupama. Kupola je postala otmeno mjesto, cijene paprene, nije bilo tako dok su funkcionalisti franci. Uvijek je taj restoran bio „ful“, svraćali su umjetnici, javne ličnosti, pisci, intelektualci. Prešli smo na drugu stranu bulevara, sjeli ispred kultne kafane Selekt. Ranije sa starim prijateljima i poznanicima, svraćali smo u oba restorana, grickalo se, zalivalo, raspravljaljalo. Sada smo naručili dvije duže crne kafe sa mlijekom, prezalogajili po kroasan, račun je bio podnošljiv.

Spustili smo se bulevarom do trga i nastavili širokom ulicom Ren, prema Sen Žermenu. Ušli smo u prodavnicu tehničkih aparata, knjižaru i papiteriju. Tu sam sa starim prijateljem davne 1982. godine, uzeo sebi, poluautomatsku Koniku, sa dva objektiva, flešom i stativom. Dugo sam se njom služio, a nedavno sam je poklonio kao muzejski eksponat. Ovog puta, uzeo sam za svoj kompaktni foto-aparat Sony, original kožnu futrolu, platio žestoko. Sišli smo u metro, linijom četiri prema San Sulpis, došli do Šatle a zatim zamijenili metro i izašli na Sen Polu. Kupili smo u marketu vodu, hleb, jogurt i vratili se u Site. Bilo je već kasno, napolju je počela da pada kiša, supruga je pripremila salatu, sir i jogurt, lako smo objedovali, a zatim smo otišli na zasluženi odmor.

Spremili smo se u kasno poslijepodne i po lijepom, ali prohladnom vremenu, krenuli u šetnju ostrvom Sen Lui. U središnjoj glavnoj ulici, desetak malih butika, lampi, torbi, ešarpi, dragocjenih kristala, zatim intimnih restorana, kafea, već se uveliko večeralo. Na mostu koji spaja dva ostrva Sen Lui i Site, napravili smo nekoliko izvrsnih fotosa. Pojavila se sa oltarske strane, gotska katedrala Notr Dam sa elegantnim kontraforama, osvjetljena kao iz bajke. Oduševljeni vizurom, iznova smo snimali. Prešli smo na trg, noć je zaognula portalni korpus sa dvije nezavršene kule. Tu je bilo mnogo svijeta, sjevali su blicevi, foto aparati, kamere, mobilni telefoni, prizor je bio nestvaran.

Nastavili smo šetnju, prešli mostom sa ostrva Site, na lijevu obalu Sene, zakoračili u čuveni Latinski kvart, koji spada u najstarije i najposjećenije djelove grada. Prepun je nacionalnih restorana, svuda turisti i znatiželjnici, svi fotografišu, goste se, pjevaju, galame, nadvikuju se. Vlasnici, menadžeri, konobari, kuvari, pozivaju na gozbu, gut pića i zabavu. Krećemo se uskim uličicama, svuda žagor, muzika, pjesma, čitav kraj miriše na razne đakonije. Luče se želudačni sokovi, kreću ka ustima. Ubrzanim koracima, nastavili smo obalom Sene prema Siteu, uz

dogovor da ćemo tu uskoro večerati. Umjesto omamljujućih đakonija, večerali smo sportski, jogurt i pahuljice. Pregledali snimke, bili su odlični, supruga je ranije otišla da se odmara, a ja sam pokušao ponovo da se konektujem na internet, portabl je lažno prikazivao samo Cite internacional, a zatim se pojavio odvratni "eror". Bio sam ljutit, ostavio sam sve za sjutra. Nastavio sam da zapisujem dnevna događanja, ordinator je odradivao osnovnu funkciju notesa. Oko ponoći, otišao sam na zasluženi počinak.

Kula Monparnas

Želj. Stanica Monparnas

Bistro Kupola

Kupola

Bistro Selekt

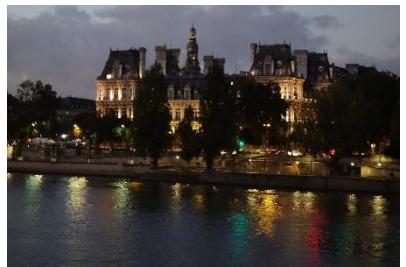
Pred bistroom

Notr Dam

Na mostu

Rijeka Sena

Sena teče mirno

Mostovi Sene

Ispred Notr Dama

Latinski kvart

Latinski kvart

Latinski kvart

TABLA 6
Četvrtak, 5. oktobar

Legao sam u sitne sate, spavao čvrsto, bez prekida, iako je mjesec bio pun. Često, kao i ranije, u polusnu, razmišljao sam o čudesnoj metropoli, život je postao teži, hladniji, otuđeniji, ljudi su se na ulici, u metrou, ponašali kao naprave na električni pogon, kompjuterski vođeni, zamišljenih faca i izgubljenih pogleda. Svuda beskućnici, projaci, bijednici i vrsni prevaranti. Svi žele da iščupaju nešto novca za preživljavanje. Pariz je postao skupi grad za običnog, srednjeg i malog čovjeka.

To me je žalostilo, mentalno uništavalo, znao sam da je to poslednji kontakt sa čarobnim gradom. Na ulicama, brojna zamašna vozila, francuske proizvodnje, ali i mnogo inostranih marki. Ovdje su takođe omiljeni Smartovi i mali Fiat, veoma različitih godišta. Izuzetno je mnogo velikih, jakih motora i skutera, obilato zagađuju prostor, ali česta su i vozila na električni pogon, na određenim stajalištima, prikopčani su na elektro-punjače. Treba priznati, vozači motora i skutera su hrabri i vješti, jure između vozila, provlače se kao utvare.

Osvanuo je lijep, sunčan dan, bez oblaka i vjetra, supruga se spremila kasnije i skuvala kafu, mirisao je cijeli studio. Otpijajući gutljaje, dogovorili se da ona razgleda ulicu Rivoli, a ja ću regulisati internet. Sišao sam u hol, zaposlenik je sada vješto pronašao internet, sve je proradilo normalno. Vratio sam se u studio, otvorio poštu, pronašao dvije skulptorove mejl-poruke. Odgovorio sam mu i pozdravio ih oboje ljubazno. Pronašao sam i poruku kustosa iz muzeja Crne Gore, kaže da se moja retrospektivna izložba otvara polovinom novembra, pita da li prihvatom da on narednog dana vodi posjetioce i tumači moje djelo. Sjutradan uz promociju monografije, išao bi razgovor sa umjetnikom. Objasnio sam mu neke detalje u vezi otvaranja izložbe, monografije, promocije i razgovora i saglasio se u potpunosti sa njegovim predlozima.

Spremio sam se i krenuo metroom sa Pon Meri, sišao na Šatleu i šetnicom stigao do Bobura. Bilo je sunčano, vjetrovito i vema hladno. Sjeo sam u zakolonjeni dio terase kafea na trgu, naručio kafu-krem i tražio pasvort za internet. Proradio je vatsap i vajber, dugo sam razgovarao sa sinom i ostalim mojim crnogorskim prijateljima. Platio račun podnošljivo, otišao do veoma atraktivne fontane na jugoistočnoj strani Bobura, napravio par dobrih fotosa i vrato se do Kulturnog centra Srbije, sve je i dalje bilo nažalost zatvoreno.

Pred ulazom u Bobur, formiran je dugački red posjetilaca, pokušao sam prioritetno da uđem sa mojom legitimacijom iz Site, nijesu je uvažili. Bilo je veoma hladno, odustao sam od posjete, odlučio sam se za neki drugi dan. Javio sam se suprugi porukom, bilo je vrijeme ručka, upravo je krenula ka Siteu. Potpuno smrznut od sjeverozapadnog vjetra, bilo je oko 13 stepeni, odjurio sam do metroa na Šatleu i vratio se do Pon Meri. Uzeo poštu iz hola, hitro se popeo do trećeg sprata i našeg osunčanog i toplog studija.

Raspromedio sam se, prsti su bili promrzli. Pregledao poštu, stigao je račun za uplaćeni avans 467 eura, a jutros su mi mejlom uputili fakturu na iznos od 797 eura. Stigla je i supruga, bilo joj je vruće u robnoj kući, kupila je poklon-garderobu za unučad. Ranije je pripremila supu, dodala je mladi krompir, jaja, sir Kaman ber i zelenu salatu. Slatko smo se gostili, a zatim smo otišli na podnevni predah.

Spremili smo se za večernju šetnju uz dogovor da posjetimo čuveni trg Trokadero. Krenuli smo sa stanice Sen Pol metroom prema Defansu, na stanici Franklin Ruzvelt, zamijenili metro, krenuli prema Pon Sevru, izašli smo kod palate Šajo na trg Trokadero. Počelo je da se spušta veče, duvao je hladan sjeverac, smrzavali smo se. Ali, ozario nas je nestvaran pogled sa ogromne terase palate Šajo, prema Ajfelovom tornju, vrtovima Šam de Mar i Vojnoj Akademiji.

Prostor je bio pun posjetilaca iz mnogih zemalja, a tamnoputi prodavci, nudili su suvenire, Ajfelovu kulu raznih dimenzija, odlivenu u raznobojsnom metalu. Bilo je svijetlećih i trepčućih, izloženih na kamenom podu i sklopivom šatorskom platnu. Napravili smo više efektnih fotografija, zatim se smrznuti i umorni, metroom uputili prema Monparnasu, zamijenili ga prema Klijankuru i izašli kod fontane Sen Mišel. Krenuli smo uskom ulicom Sen Andre dez Ar, prema crkvi Sen Žermen. Vratili se ulicom Dofen, preko velikog ostrva Site, prešli most Pon Nef i stigli do Sitea.

Supruga je otišla u market, kupila je svježi baget i pripremila laku večeru. Lijepo smo se častili, pričali o proteklom danu, analizirali finansijske obaveze prema Siteu. Premorena supruga, otišla je ranije da se odmara i čitala neko lako štivo. Ja sam ostao u radnom dijelu studija, zapisivao sam u tišini i miru, povremeno su se čuli automobili, sirene hitne pomoći i policije. Često smo na ulici sretali mlade vojниke, sa uperenim automatima, pažljivo su osmatrali prolaznike zbog terorizma. Beskućnici su mirno mogli da spavaju pod nadkrivenim dijelom Sitea, niko ih nije uznemiravao. Alkoholisani su se u međusobom svadali, burno braneći svoje mjesto na hladnom pločniku. Poslije ponoći, osjetio sam veliki zamor, krenuo sam na počinak.

Centar Žorž Pompidu

Pred Boburom

Izložba Derena u Boburu

Bobur

Fontana kod Bobura

Kulturni centar Srbije

Trg Trokadero

Trokadero

Šam d Mar

Trg Trokadero

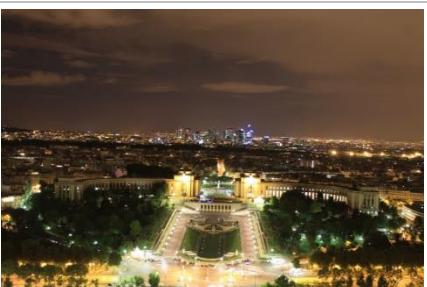
Na trgu

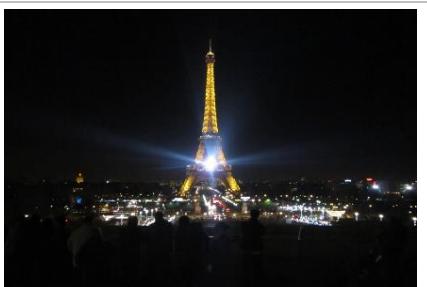
Ajfelov toranj

Na trgu Trokadero

Pogled na Trokadero

Tur Ajfel

TABLA 7

Petak, 6. oktobar

Subota, 7. oktobar

Vjerovatno zbog velikog zamora, u Siteu sam imao čvsti san, spavao sam u jednom bloku. I supruga brzo utone, kasnije ima kraće prekide. Spremili smo se ranije, skuvala je kafu, otpijali smo toplu tekućinu i dogovarali plan dnevne aktivnosti. Osvanuo je lijep, sunčan, ali vjetrovit i hladan dan. Čula su se velika zvona kaedrale Notr Dam, danas je svetkovina, dan Blažene Djevice Marije, ili Gospa od Rozarija. Otvorio sam mejl, stigla je kratka poruka od prijatelja skulptora. Predlaže da vidim izložbu Kifer i Roden u Rodenovom muzeju.

Objasnio sam mu otvoreno da nijesam došao u Pariz da jurim samo muzeje i izložbe, već da se relaksiram i uživam u brojnim kulturološkim slojevitostima. Često smo boravili u metropoli, odavno smo ostavili tu djelove svojih života, u dužem periodu, davnih 1982-1983. godina. Naviru tužne misli, rane zacijeljuju, ožiljci ostaju zauvijek. Objasnio sam mu da naša posjeta nije kao druge, već sasvim osobena i specifična.

Supruga je bila umorna, ostaće kod kuće, jači bolovi u krstima i koljenima, očistiće i spremi studio, otići do marketa, kupiće namirnice. Bio sam ponovo dobro raspoložen, spremio se i krenuo u katedralu Notr Dam, nedaleko od nas. Ranije se sa prozora studija izvrsno vidjela Sena i ostrva, Sen Lui i Site. Sada su ogromne krošnje platana, gotovo potpuno blokirale produžene vizure prema rijeci i gradu. Koračajući, stigao sam do mosta koji spaja dva ostrva, tu je bila izložena velika moderna skulptura od varenog željeza i poliestera, "Une Ile sur un Pont", autora Lionela Sabatea. Predstavljala je grupu ljudskih spodoba u bolnom grču. Ušao sam u intimno dvorište katedrale sa istoka, uživao sam u mirenoj atmosferi đardina, napravio nekoliko efektnih fotosa, a zatim sam krenuo prema glavnom ulazu.

Ogroman trg ispred katedrale, bio je pun različitih fizionomija, od svjetlih i tamnoputih, od pravookih i kosookih, čitav jedan svijet u malom. Čekajući u dugačkom redu, ušao sam u čudesno zdanje, unutra je bio ogroman broj vjernika i turista. Misa je otpočela, služili su je kardinal i brojno sveštenstvo. Izuzetan zvuk orgulje i horska pratnja, harmonično su ispunjavali unutrašnjost prostora. Ambijent gotičke katedrale bio je izuzetan, šiljati lukovi, elegantni stubovi, veliki otvori u obliku ribljeg mjeđura, nestvarni vitraži, specifična svjetlost koja je prodirala unutra, stvarali su utisak za pamćenje. Pričesti je trajala dugo, zbog brojnih vjernika. Na kraju je iz oltarskog djela, krenula procesija katedralom sa čelnim krstonošem. Toliko sveštenih lica nijesam video odavno, dugo su prolazili, na kraju je dostojanstveno prošao kardinal u pratnji crkvenih velikodostojnika. Osjetio sam se počastvovanim zato što direktno prisustvujem tako značajnoj subotnjoj svetkovini. Zapalio sam svijeće za upokojne i izašao na trg.

Napolju je bilo prohladno, duvao je hladan vjetar, tek je prošlo podne, šetnjom sam preko mostova na Seni, krenuo prema Centru Žorž Pompidu. Čekao sam u dugom redu, prošao kontrolu, kupio reducirani ulaznicu, popeo sam se spoljnim, providnim i cilindričnim eskalatorom do poslednje etaže. U prvom izložbenom bloku, detaljno sam razgledao retrospekciju Andre Derena 1880-1954. Dozvoljeno je bilo snimanje, uradio sam reprodukcije mobilnim telefonom samo djela koja sam smatrao dobrim. Anri Matis i Andre Deren, smatraju se rodonačelnicima fovizma, veoma blizak im je bio Moris Vlamenk, a slijedili su ih i mnogi drugi slikari.

Njihova djela iz tog perioda prilično su bliska, karakteriše ih žestoki i čisti kolorit, a koriste se komplementarnim sklopovima, što djelima obezbijeđuje posebnu vizuelnu zvučnost i izrazit kontrast toplih i hladnih trijada. Deren je neposredno na salonima upoznao djela Pol Sezana, Pabla Pikasa, Pol Gogena i drugih savremenika. Najčešći njihovi motivi su pejzaži, riječni tokovi, mostovi, obale, plaže, jedrilice, barke, dokovi, tegljači, a sve je okupano intenzivnim

mediteranskim suncem, sa posebnim naglaskom na kontrapunktne odnose svjetlosti i sijenke. Deren je bio školovani umjetnik, akademski je slikao portrete, ljudsku figuru, u početku analitički i objektivistički, ali kasnije veoma efektno fovističkim manirom. Svakako, jedan je od veoma istaknutih modernih umjetnika, kojim se Francuzi sa pravom mogu ponositi.

U drugom, prostranijem bloku, prezentiran je retrospektivni pregled radova Dejvida Hoknija rođenog 1937. godine u Bredfordu, Velika Britanija. Završio je više umjeničkih škola, smatra se jednim od najuticajnijih britanskih savremenih umjetnika. Bavio se crtežom, grafikom, slikarstvom, fotografijom, scenografijom. Aktivan je sudionik Pop-arta, 1960-ih godina, družio se sa Endijem Vorholom, a na njegovu umjetnost posebno su uticali, sinestezija, psihološka karakteristika da neke boje podsvjesno vezuje za muziku, kao i homoseksualitet. Otpočeo je veoma akademski i klasicistički, da bi se tokom godina usmjeravao različitim stilskim pravcima, minimalističkim, asocijativnim, brutalističkim, opartističkim. Njegovao je specifičnu kolaž-tehniku, foto-montažu, veoma suspregnutu dekoraciju. Umjetnik izuzetno široke lepeze interesovanja, koji je bez ustezanja, mjenjao stilska opredjeljenja poput nekih aktuelnih svjetskih tokova.

U sali na završetku te dvije zaista izvanredno pripremljene retrospekcije, nalazili su se brojni katalozi, monografije, razne edicije različitih izdavača, plakati, suveniri i sve ostalo što prati ovakve događaje, a priprema ih izuzetno profesionalno Centar savremene umjetnosti Žorž Pompidu. Među mnogobrojnim publikacijama, pronašao sam i jednu Galimarovu ediciju malog formata o Lusijanu Frojdu (1922-2011), unuku slavnog Sigmunda Frojda, čuvenom slikaru koji se rodio u Njemačkoj, a živio je i stvarao u Engleskoj. Nijesam ranije imao prilike da se sretnem sa njegovom umjetnošću. Pregledajući knjigu ovlaš, bjelodano je bilo da je riječ o vrhunskom umjetniku koji se bavio nagim ljudskim tijelom i portretom. Životnost slikanog modela i tehničko-tehnološki način izvedbe, zaista su bili impresivni. Na kraju, kupio sam kataloge za priličnu sumu, a silazeći liftom sa Bobura, snimio sam nekoliko izvanrednih panorama Pariza.

Vraćajući se brzim korakom kroz Jevrejsku četvrt, ušao sam sa stražnje strane u ogromnu i poznatu robnu kuću. Uputio sam se u „brikolaž“ u suterenu, tražio sam stonu lampu za studio, volim da radim noću kada sve utihne, atmosfera mi je tada posebno inspirativna. Nažalost nisam je pronašao, kupio sam samo jednu žarulju i metroom se vratio u Site. Studio je blistao čist i sređen, bio je obasjan suncem, supruga je skuvala paštú, spremila salatu, ručali smo sportski, bez bageta. Nakon objeda, otišli smo da se odmorimo, ja od hodanja i izložbi, a supruga od čišćenja i spremanja.

Vratili smo se stvarnosti u kasno poslijepodne, napolju je duvalo, padala je kiša, bilo je hladno, ostao sam da radim u studiju. Prihvatio sam se zapisivanja, dan je bio veoma sadržajan i veoma zanimljiv. Pregledao sam kataloge, zatim analizirao snimljene fotose, izvanredni su bili snimci posebno na malom ekranu mobilnog telefona. Supruga je bila bolesna i loše volje, ali pripremila je prženice od starog bageta za večeru, prijale su uz salatu, sir i jogurt.

Nastavio sam da radim do dugo u noć, uspio sam nakratko na internetu da pročitam o brutalnom obračunu španskih vlasti i jakih policijskih snaga sa Kataloncima i neuspjehu referendumu za nezavisnost. Fudbaleri Barse, u znak protesta, igrali su sa protivnikom na praznom stadionu, pobjedili su sa tri gola razlike, ali je to bilo skandalozno. Otišao sam na počinak sa gorkim ukusom, prisjećajući se našeg referendumu i visokog nivoa od 55 procenata, koliko smo morali da ostvarimo za nezavisnu i slobodnu Crnu Goru.

Notr Dam iz Citea

Notr Dam

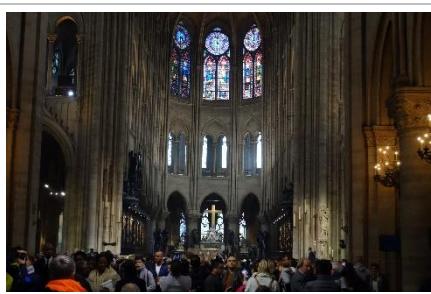
Park Notr Dama

Skulptura na mostu

Trg ispred Notr Dama

Notr Dam iznutra

Sveta Misa

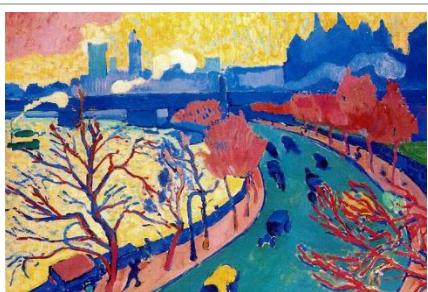
Propovijed

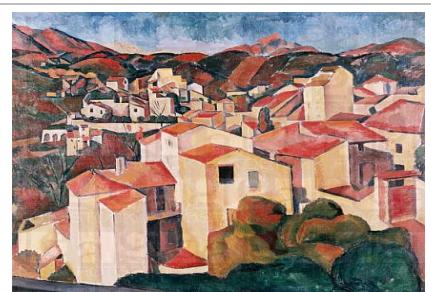
Vjernici i turisti

Pogled iz Bobura

Andre Deren

Andre Deren

Andre Deren

Dejvid Hokni

Lusjan Frojd

TABLA 8
Subota, 7. oktobar

Danas je deveti dan našeg boravka u Parizu, spremio sam se jutros veoma rano i nastavio da radim. Sinoć mi je prijatelj skulptor posao poruku da bi volio da se sjutra poslijepodne družimo i da nas njegova supruga odveze kolima da vidimo objekat nove filharmonije i biblioteke, a zatim da napravimo turu kolima uz Senu. Prihvatali smo ljubazni predlog. Uskoro se razdanilo, nebo je bilo tmurno, prekriveno oblacima, namrgođeno i crno, očekivala se kiša svakog časa. U Parizu, tamni oblaci i obilne padavine dolaze sa zapada, sa Atlantika. Upravo iz pravca katedrale Notre Dame, čiju siluetu svakoga jutra, posmatram iz studija dok uz kafu radim za stolom. Supruga je otišla da kupi hljeb i vodu, da vidi kako se kreće, vratila se, osjećala se bolje. Potvrdio sam prijateljima da ih čekamo ispred Sitea.

Supruga se odmarala, a ja sam u „špuriusu“, u kreativnom zamahu, nastavio da podslikavam buduće gvašne komade, napravio sam oko dvadesetak egzemplarnih tabli, vrlo širokih i inspirativnih za neke nove, asocijativne, gradske strukturne sadržaje, naslovio sam ih radno, "horizontalni vertikaliteti". Nijesam još bio siguran šta bi se sve iz toga moglo proizići. Ostavio sam ih da se prosuše, posmatrajući ih i razmišljajući da ubrzo "nasrnem" na njih, pa što bude. Bojao sam se da me iznova nešto ne povuče na naše mediteranske ambijente. Javio se naš stari prijatelj iz jednog malog mjesto blizu Atlantika, nekada je sa suprugom i črkom živio u Parizu. Putuje sredinom oktobra za Brisel, želi da se vidimo prije puta na stanici Sen Lazar. Supruga je postavila sto, objedovali smo supu, paštu i salatu. Lijepo ručali, a potom se kratko opružili.

Spremili smo se, toplo se obukli, sišli ispred Sitea u dogovoren vrijeme. Sreli se sa prijateljima, potrpali u kola, grabili smo prema trgu Bastilja, a zatim Periferikom ka sjeveroistočnom dijelu grada i stigli do Parka Vijet. U toj zelenoj oazi, poput kakve ogromne kornjače, inkorporiran je novi objekat Pariske filharmonije. Projektant je čuveni francuski arhitekta i dizajner, Žan Nuvel (1945), diplomirao 1972. godine na Nacionalnoj akademiji likovnih umjetnosti u Parizu. Autor je brojnih značajnih objekata u Francuskoj i svijetu: Arapski institut, Zakladni centar u Parizu, Opera u Lionu, Trgovački centar u Lilu, Galeri Lafaet u Berlinu, Kulturni centar u Lucernu, Toranj Agbar u Barseloni. Objekat Filharmonije, razuđen je po horizontali i vertikali, izuzetno uklopljen u prostor, građen je desetak godina, a otvoren je 2015. godine. Kapacitet je 2.400 mesta, izvrsno akustičan, a koštao je 383 miliona eura.

Kompletan objekat, obložen je prohromskim i aluminijumskim limenim pločama, na kojima se prelomom svjetlosnih zraka, pojavljuju jata velikih crnih i bijelih ptica. Veoma nezadovoljan nepoštovanjem autorskog rada, zbog većih izmjena projekta tokom gradnje, javno se odrekao svog djela i predao predmet sudu. Na devetom spratu, sa zaobljenih krovnih ravni, pruža se izuzetan pogled na kompletan grad sa okolinom i brojne reperne objekte. Obišli smo zatim, Studentski sportsko-rekreativni centar, studentske domove, sreli na obilaznici oko grada, pariške tramvaje. Nastavili smo šetnju zelenim parkovskim površinama, kojim je prokopan široki kanal, kojim se rasuti tereti, šlepovalima dovoze do središta grada.

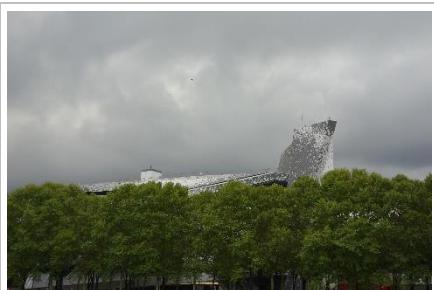
Nastavili smo periferikom prema jugoistoku, ušli u gradsko tkivo i stigli do kvarta Tolbiak, našli smo se pred ogromnim zdanjem Francuske nacionalne biblioteke, sagrađene 1995. godine na ogromnom kompleksu na desnoj obali Sene. Projektant je znameniti francuski arhitekta Dominik Pero, autor brojnih značajnih zdanja u svojoj zemlji i svijetu, među kojima, DC Toranj 1 u Beču, visok 250 metara, sa 60 spratova, ujedno najvisočiji objekat u Austriji.

Na pravougaonoj osnovi u vidu prstena, smještene su čitaonice sa oko 4.500 čitalačkih punktova, a u središnjem atrijumu, formirano je parkovsko rastinje. U slobodnom pristupu, korisnicima je obezbjeđeno preko 600.000 naslova. Na uglovima pravougaonika, izgrađena su četiri ostakljena tornja u obliku otvorenih knjiga. Vertikale su po formi veoma jednostavane,

čisti geometrizam, sve je projektovano rasterski, pod uglom od devedeset stepeni. U vrlo elegantnim, strogo kontrolisanim i specijalno kondicioniranim, visokim kulama, magacinski je pohranjeno 12 miliona tomova, a sav je materijal mikrofilmovan i digitalizovan. U objektu je instalirano i umreženo preko 3.000 računara, impresivni ukupni podaci.

Sumrak je počeo da se uveliko spušta, supruga je izuzetno sigurno upravljala kolima po periferiku, kao da je sa njim srasla. Nažalost, usput smo naišli na jedan veoma nezgodan „aksidan“, sudar dvoje motociklista sa automobilom. Nastao je "bušon", usporena je vožnja, uključili smo se u uže gradsko jezgro, kretali se saobraćajnicama uz Senu, razgledali čuvena zdanja, Luvr, Lotel d Vil, Notr Dam, Francusku akademiju nauka i umjetnosti, klasičnu zgradu pariske policije. Stigli smo do našeg staništa, srdačno se pozdravili sa prijateljima i vratili umorni u studio.

Supruga je pripremila laku večeru, jeli smo lagano, a zatim smo analizirali kartu grada da bi se bolje orjentisali, kuda smo se kretali. Prošli smo dosta, vidjeli mnoge interesantnosti, Supruga je premorena utonula u snoviđenja, a ja sam do dugo poslije ponoći, zapisivao utiske proteklog vikenda. Radio sam malo i na gvašnim tablama, noć i smanjena svjetlost, omogućavali su mi bolju opservaciju. Jasnije su se prepoznivali tamno-svijetli odnosi, valerska skala je bila široka i bogata. Konačno, odlučio sam da ovaj ukupan projekat ipak naslovim "Pariske Reminiscence". Mislim da će tako biti zaokružen kompletan sadržaj, veoma umoran, ali opušten i relaksiran, otišao sam i ja na počinak pred zoru.

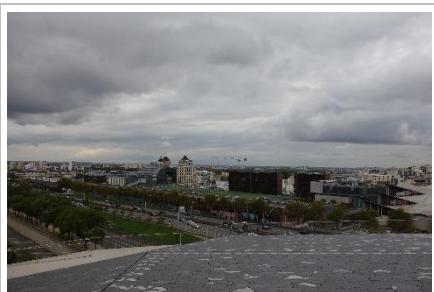
Filharmoniju iz daljine

Filharmonija, prilaz

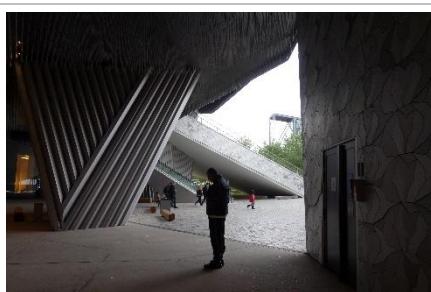
Pred Filharmonijom

Pogled sa krova

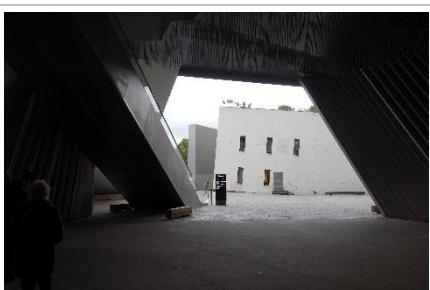
Filharmonija, hol

Ulaz

Hol

Ulazna partija

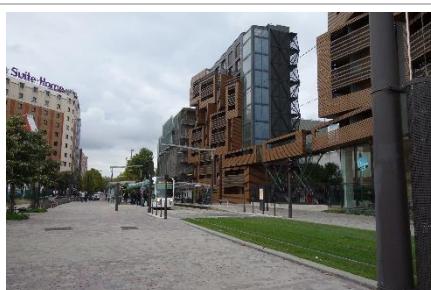
Obloga, ptice

Park

Transportni kanal

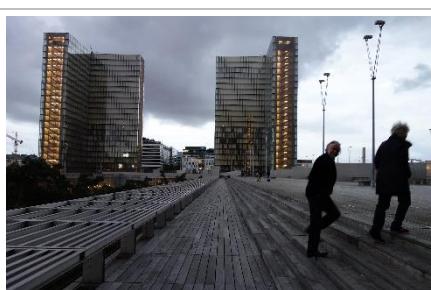
Studentski dom, tramvaj

Pred Bibliotekom

Nacionalna Biblioteka

Biblioteka

TABLA 9
Nedjelja, 8. oktobar

Uveliko se razdanilo, bilo je kasno, oblačno i tmurno. Spremio sam se, sjeo za radni sto i nastavio zapisivanje. Supruga je skuvala dobru kafu, pili smo uz njenu opasku, proradio joj je ponovo išjas. Otišla je do prodavnice da vidi kako hoda i da kupi nešto za ručak. Uzela je pori luk, spremiće naše veoma omiljeno lako jelo. Napisao sam ljubaznu mejl poruku našem prijatelju vajaru, zahvalio sam se njemu i suprugi za angažovanje da nam pokažu znamenitosti Pariza. Okončao sam zapis, pročitao suprugi segmente, veoma su joj se dopali.

To je bilo čudno, ona je strogi kritičar svega na čemu radim. Ako stavi primjedbu, kadkada je i poslušam, ali češće nastavim po svom konceptu. Pori luk je uskoro bio zgotovljen, vrijeme se proljepšalo, granulo je sunce, spremili smo se, a zatim otišli metrom do stanice Sen Lazar, treba da se tu sretnemo sa dragim prijateljem prije nego otputuje za Brisel. Ranije smo prolazili tim kvartom, sada se on uveliko renovira, mnogi objekti i saobraćajnice su u velikim radovima.

Stanica Sen Lazar je ogromno saobraćajno čvorište, izašli smo na izlazu Roma, našli se na trgu pored spomenika Putničkom bagažu. Koferi, torbe, ruksaci, originalni, plastificirani na visokom kamenom postamentu. Malo smo predahnuli na sjedištima fiksiranim za pločnik. Zatim smo obišli mali trg i ulicu Sen Lazar, naišli na luksuzni hotel Hilton, smješten u starom, klasicističkom objektu. Preko puta, uklještena između dva veća objekta, opstajala je kuća čudesnog izgleda, poput Snežane kućice i sedam patuljaka, u njoj se šepurio moćni Mecdonald. Obišli ogromni Fnac, smješten je u jednom tržnom centru, sa veoma mnogo tehničkih aparata, knjiga, papira i pribora. Naišli smo na osoben restoran sličan selfu, sa pripremljenim obrocima, uz popularne cijene. Opredjelili smo se ipak za naš provjereni kućni meni. Vratili smo se metroom, preko Operе do Sitea, slatko smo objedovali, poslije kraćeg predaha, ispružili smo umorne ekstremitete.

Supruga se ubrzo spremila i otišla je metroom do Operе i kompleksa Galeri Lafajet. Ostao sam u studiju da radim, spušтало se veče, prebacio sam fotografije iz foto-aparata u ordinator. Izdvojio sam nekoliko fotki naših pariskih dragih prijatelja sa njihovim sinom i uz nedjeljni izvod iz mojih zapisa, uputio im zahvalnu poruku mejlom. Zatim sam predložio našem drugaru da se dogovorenog termina, nađemo kod ulaza Roma, na trgu stanice Sen Lazar. Supruga se vratila kasno, nakon obilaska trgovačkih radnji, kupila je čerki poklon, ali sam vjerovao da će ona za poklon reći uobičajeno pi. Večerali smo pahuljice i jogurt, supruga je otišla na počinak, malo je čitala, a ja sam se bavio zapisima. Preokupirali su me protekla događanja, bio je to vid kreativnog napora, iznosio sam mišljenje, zapisivao svoje stavove. Mogla bi to jednog dana možda biti i interesantna građa.

Otvorio sam mejl-poštu, autorka moje monografije, istoričarka umjetnosti i likovna kritičarka, zahvalila se za dokumenta o mojoj porodici i precima, koje sam joj uputio pred put, inkorporirala ih je u tekstualnu građu. Informisala me je da je ukupan matreijal, uz neke dodatne kontrole i dorade, spreman za prelom. Njihova dizajnerka iz muzeja, sada treba da krene sa ozbiljnim zahvatom. Čestitao sam joj i zahvalio, osjetio sam olakšanje, projekat na kome se radi više godina, privodio se kraju, bila je to izuzetna vijest. Nijesam želio da im se bilo čime mješam u predviđenu realizaciju. Bio sam veoma umoran, pregledao fotografije na portablu, osjetio sam da je vrijeme za odmor.

Gar st. Lazar

Ulaz Roma

Plac Havre

Metro

Trg Avr

Na trgu

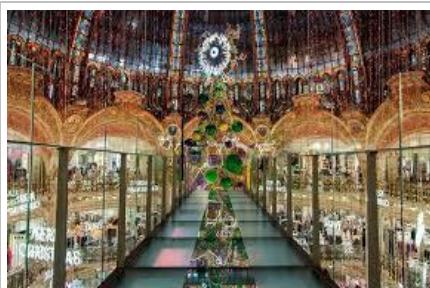
Galeri Lafaet

Trgovačka zona

Galeri Lafaet

Prodajni prostor

Pod kupolom

Prodajni prostor

Unutrašnjost

Komunikacija

Kroz više etaža

TABLA 10

Ponedjeljak, 9. oktobar

Budio sam se često, pred zoru, greblo me je u grlu, pokupio sam možda neki virus, imao sam kod sebe propolis, proradila je pumpica, mogao sam još da ostanem u topлом. Sinoć mi je prijatelj skulptor predložio da pogledam Fondaciju Luis Viton, objekat je projektovao slavni arhitekta Frank Geri. Još je vladao mrak, spremio sam se, supruga je mirno disala. Napravio sam kopije fotosa obilaska Pariza sa našim prijateljima, prebacio ih na USB da im ih predam. Počelo je da se razdanjuje, radio sam na gvaš tablama, nijesam bio zadovoljan, nikako da uđem u ritam, da se ruka opusti, da se osjetim lakim i relaksiranim. Trebalo bi da krene, ako čvrsto nagazim na cijelu stvar, a mislim da sam na tragu, samo još nijesam obuhvatno, stisnuo problematiku, ušao sam u podsvjesnu čaroliju, u bezbrižnu igru.

Odustali smo danas od obilaska Fondacije Luis Viton, suprugu je stisnuo išjas, otišla je do marketa, uzela je hranu, nije bila sposobna za dugo koračanje. Spremili smo se i krenuli metroom sa Pon Merija, preko Šatlea, a zatim promjenili liniju prema Monparnasu. Potražili smo Bulevar Edgar Kine, gdje su umjetnici ranije organizovali izložbe slika pod otvorenim nebom. Sada toga više nije bilo, stiglo je loše vrijeme za slike, za umjetnike i za umjetnost. Obišli smo trg Monparnas, svuda restorani, kafiterije, prodavnice peciva i hljeba, svuda gužva, ljudi jedu, piju i čekaju dugi redovi, posebno kada je termin ručka. Lagano smo se spuštali ulicom Ren, razgledali trgovine, butike, bilo je mnogo odjeće i obuće, tražili smo nešto prikladno za poklone najbližim. U Parizu su uveliko bile u modi "frulice", farmerke i pantalone izuzetno uskih nogavica za oba pola. Supruga me je uvukla u jedan robni magazi, probao sam farmerice sa elastinom, stojale su kao salivene, kvalitet solidan, cijena je bila povoljna.

Stigli smo do Bulevara Sen Žermen d Pre, u marketu smo kupili tikvice, paprike, petrusin, masline, kisele krastavce i lukovice, platili prilično, ušli smo u prvi metro i preko stanice Sulpi, stgli do Sitea. Supruga je spremila pirinač, napravila preliv od kupljenih artikala, jelo je bilo posno, ali ukusno, ručali smo i ušli u relaks. Spremili smo se u rano poslijepodne, krenuli ulicom Rivoli do Šatlea, skrenuli desno ulicom Sen Marten, izašli na trg ispred Bobura. Presjekli Bulevar Sevastopolj, našli se u uskoj pješačkoj ulici Sen Deni, nekada veoma poznatoj po porno šopovima, bioskopima, video salama i sljedbenicama najstarijeg zanata na svijetu. Šetali smo starim pariskim jezgrom prema Triumfalnoj kapiji Sen Deni. Nažalost, od starog zanata, nije ostalo gotovo ništa, samo po neki porno bioskop i klub prostor, na ulicama samo nekoliko veoma prosječnih prodavačica ljubavi. Malih restorana je mnogo, puno mlađih ljudi, jedu, piju, druže se i vesele. Dosta je bio butika za plitke džepove, prodavci su uglavnom bili tamne puti. Primjetno je da su u funkciji uslužne sobe i apartmani, kojim se prilazi uskim zatamnjениm hodnicima. Oslonjene jednom nogom uz zid, obnažene zavodnice, uglavnom su čekale potencijalne korisnike. Smračilo se, potražili smo metro, vratli se u našu mirnu oazu.

Kada sam predahnuo, otvorio mejl poštu, javio se prijatelj skulptor porukom, reko je da se večeras otvara velika izložba Pol Gogena u Gran Paleu, a da će kratko biti otvorena i izložba savremene umjetnosti iz Njujorka u Fondaciji Luis Viton. Zahvalio sam se na dobrim informacijama, odgovorio da ću ići da pogledam manifestacije, čim ugrabim pogodno vrijeme. Supruga je pripremala ručak za sjutra i lijepu salatu za večeru. Jeli smo sa uživanjem, zatim sam djeci napisao po roditeljsku poruku. Nijesmo mogli redovno sa njima da komuniciramo, nijesmo duže imali internet. Supruga se spremila za duži relaks, a ja sam nastavio da radim na dnevnim zapisima. Obradovala me je vijest da će sjutra biti pušteno grijanje u svim studijima. Radio sam do iza ponoći, osjetio sam umor i pospanost, uvukao sam se pod topli pokrivač, ubrzo sam utonuo u snove.

Monparnas

Kula Monparnasa

Stanica Monparnas

Trg Monparnasa

Kula

Na trgu

Bulevar Edgar Kine

Bulevar

Pješačka zona

Ulica Ren

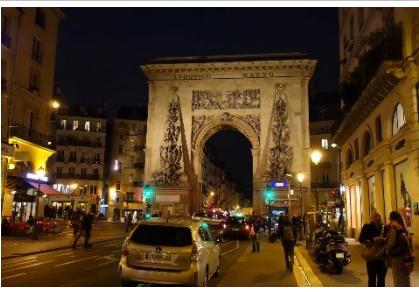
Ulica Ren

Ulica Ren

Ulica Sen Deni

Trijumfalna kapija

Sen Deni

TABLA 11
Utorak, 10. oktobar

Spavao sam čvrsto, probudio se rano, planirao aktivnosti za nasupajući dan. Spremio sam se da jutros posjetim Rodenov muzej. Supruga je sinoć skuvala kupus za ručak, ako se bude osjećala dobro, možda krenemo zajedno. Odustala je, nije bila za obilazak muzeja, ostaće kod kuće da se bavi spremanjem studija. Krenuo sam ka Rodenovom muzeju sa Pon Meri, preko Monparnasa, zatim promjenio liniju do stanice Varen. U istoimenoj ulici pronašao Rodenov muzej kod Hotela de Invalid. U muzeju je organizovana zajednička izložba radova, slavnog francuskog skulptora Ogista Rodena, stalna postavka i radova upravo aktuelnog njemačkog slikara i vajara Anselma Kifera.

Prošao sam kontrolu, kartica Sitea nije obezbjeđivala redukciju, platio sam pristojnu ulaznicu. U posebnom objektu, prezentirani su radovi poznatog njemačkog umjetnika, slike, skulpture i crteži. Anselm Kifer (1945), započeo je studije prava, zatim je studirao na Likovnoj akademiji u Frizburgu, nastavio je studije u Karlsruhe i Dizeldorfu, zatim je obišao Francusku, Hollandiju, Italiju, Švedsku. Često je posjećivao svog profesora Jozefa Bojsa, koji je imao presudan uticaj na njegov umjetnički razvoj. U Kiferovom likovnom stvaralaštvu, postoji više usmjerenja i faza, kojih se nije čvrsto pridržavao. Problematizovao je fotografski njemačku nacističku prošlost; njemačku tradiciju i duhovnu baštinu; nacističke traume njemačkog i židovskog naroda; sudbinu zapadne civilizacije.

U vrlo visokim i prostranim salama, izloženo je nekoliko slika zamašnih dimenzija, koje prema opštim karakteristikama, pripadaju poluapstraktnim sadržajima, tačnije enformelno-strukturalističkim varijacijama. U likovno-egzekutivnom postupku, on koristi različite neslikarske materijale, pjesak, šelak, katran, oovo, limove, kartone, slamu. Takvim materijalima postiže izrazitu fakturalnost i reljefnost, dovodeći taktilne vrijednosti do visokog nivoa. Uz to, pribjegava direktnim autorskim zapisima na nekim radovima, čime potencira tematsku komponentu, a katkada se iz dubine naslućuju i neke objektivističke asocijativnosti. Njegovi skulptorski radovi supstituisani su na isti konceptualni način, a izloženi su u visokim vitrinama da bi se sadržaji zaštitili od oštećenja. Takođe u ostakljenim vitrinama, izloženo je više zamašnih autorskih blokova, u kojima su prezentirani crtačko-akvarelske varijacije ljudskog tijela.

Ušao sam zatim u predvorje muzeja koji je smješten u starom objektu dvorca, a lociran je u velikom parkovskom kompleksu, u kome su prezentirane brojne skulptorske cjeline slavnog francuskog vajara, koji se smatra ocem moderne skulpture. Ogist Roden (1840-1917), likovno se obrazovao na pariskoj Školi lijepih umjetnosti. Najpoznatija djela su mu: Poljubac, Mislilac, Adam, Eva, Građani Kalea, Kapija pakla, Ugolino sa djecom. Družio se sa Balzakom, uradio je njegov spomenik, a umjetnica Kamij Klodel, bila mu je muza, ljubavnica i model.

Roden je poštovao tradicionalne vrijednosti, gotovo sva njegova skulptorska djela, odlikuju se objektivističkim karakteristikama. Tokom kreativnog procesa potencirao je snažne emocije i osobeni karakter ličnosti, a monumentalnost je bila u drugom planu. Upravo zbog savremenog i modernog načina modelovanja formi, neki naručiocи portretnih bista i spomeničkih skulptura, nijesu uvijek bili zadovoljni njegovim rješenjima. Svakako, izuzetno su mu godila mnogobrojna pozitivna mišljenja stručne i akademske javnosti o njegovim skulptorskim dometima.

Uslijedila je još jedna kontrola u holu dvorca, pratim sam muzeološku liniju kretanja i prvo razgledao izloženi materijal u salama prizemlja, a zatim sam nastavio da pratim postavku na spratu. Kada se sagleda brojnost izloženih radova, portreta, poprsnih bista, figuralnih skulptura, keramičkih unikata, pojedinih detalja, izvornih autorskih radova u gipsu, po kojima

su klesane njegove skulpture i spomenici, te djelovi kalupa, crteži, studije, skice, mora se zaključiti da je Roden bio izuzetno plodan i sadržajan umjetnik. Kao istaknuti skulptor, uvažavan i poštovan stvaralac, Roden je primao mnoge narudžbine od zvaničnika, pa je time njegovo djelo dobijalo veću popularnost, a on kao umjetnik, sticao značajniji društveni i materijalni status. U završnom dijelu muzeja, jasno se vidjelo kakav pristup imaju ovdašnji stručnjaci, kada pripremaju velike i značajne izložbene prezentacije.

Na policama i u vitrinama, bilo je bezbroj kataloga, monografija, knjiga, vezanih za Rodena, ali i za ostale stvaraoca i umjetničke pravce. U kontaktnom odjelu za suvenire, najraznovrsniji izbor praktičnih stvari sa nekim karakterističnim i simboličnim detaljem umjetnika. Konkretno, tu su bile izložene brojne minijатурne replike od specijalnih masa, metala, poliestera, gipsa, i sve po prilično visokim cijenama. Odabrao sam sebi dva manja kataloga, platio ih pristojno, izašao iz muzeja u dvorište, snimio više radova lociranih u parkovskim punktovima. Popio kafu u obližnjem bistrou, podne je već bilo prošlo, krenuo sam metroom prema Jelisejskim poljima i Gran paleu, tamo je sinoć otvorena retrospekcija Pol Gogena.

Ogroman klasicistički objekat Gran pale, u kojem se godinama pritežuju samostalne i retrospektivne izložbe izuzetno značajnih umjetnika, Sezana, Renoara, te organizuju velike kolektivne izložbe, poput Jesenjeg salona i Salona nezavisnih predstavlja najoptimalnije mjesto u Parizu za umjetničke prezentacije. Međutim, zbog velikih materijalnih izdataka za izlagački prostor, neki saloni su bili primorani da traže povoljnija rješenja.

Velika izložba Gogenovog stvaralaštva, organizovana je u sjevernom dijelu palate. Pred ulazom dugački redovi, napolju stroga kontrola, jedan solidan flautista, zabavljao je prisutna. Nakon čekanja više od pola sata, te novog ličnog pregleda, ušao sam u hol i krenuo u obilazak zamašne izložbene postavke. U svim salama, svjetlost je bila veoma prigušena, radovi gotovo u polu tami, posebno oni na papiru, dozvoljeno je snimanje radova ali bez upotreba blica. Svuda su prezentirani obimni napisi na panoima, opsežne legende, a u boksevima su funkcionalne video projekcije. Posjetioci su se detaljno informisali o umjetniku, pojedinim fazama i djelima, putem audio aparata, na više jezika. Svuda je vladao besprekorni mir i apsolutna tišina. Stručni tim koji je radio na organizovanju velike Gogenove izložbe, uložio je ogroman trud i stručno znanje da bi prezentirao umjetničko djelo, poznatog i izuzetno značajnog francuskog umjetnika.

Pol Gogen (1848-1903), likovno se školovao u Orleansu. Tokom života, da bi preživio sa velikom porodicom, često se selio i mijenjao mjesta boravka. Osim umjetnosti, angažovao se na mnogim poslovima, bio je pomorac, obišao je mnoga mora i gradove u svijetu, bio broker i obični radnik. Vremenom se upoznao sa Pisaroom i Sezanom, uporno je radio i vrlo brzo napredovao. Družio se sa umjetnicima, proveo je slikajući dva mjeseca sa Van Gogom u Arlu. Veoma razočaran, doživio je depresivne napade, pokušao je sebi da oduzme život. Da bi pobegao od civilizacije i oslobodio se svih nevolja, ostavio je ženu i djecu i otplovio u tropске predjеле. U Polineziji i na Tahitiju, spoznao je brojne čari topnih predjela, vječito zelenu prirodu, opušten život, veselo autohtonu stanovništvo tamne puti, orijentalnu muziku, veoma šarenu odjeću domorodaca. Sve je to uticalo na njegovo raspoloženje i bilo vrlo inspirativno za njegovu umjetnost.

Tada je konačno uspostavio njegovu veoma specifičnu i vrlo karakterističnu hromatiku, zapravo izuzetno zvučne spojeve: ohlađene žute, plamtećeg oranža, žestoke crvene, hladne violetne, resko zelene i ugušene plave. Upoznavši kulturu tog naroda, njihove običaje i kulturološko nasijeće, Gogen je u tropskom ozaru, zasigurno ostvario svoja najupečatljivija djela, po kojima će ga svijet pamtitи: Djevojke sa Tahitija nose cvijeće; Orana Marija; Odakle dolazimo, ko smo, kuda idemo; Konjanici na plaži; Autoportret. Objasnjavajući svoje stavove i

poglede na život i umjetnost, napisao je knjige: Noa Noa i Pre i Poslige. Prema opštim karakteristikama stvaralaštva, Gogen je izraziti predstavnik postimpresionizma, uticao je na razvoj ekspresionizma i u formiranju fovizma. Nakon bolesti, umro je u tropskim predjelima i sahranjen na mjesnom groblju.

U završnici pregleda Gogenovog stvaralaštva, u izlaznoj sali, kako se to na uobičajen način radi u Parizu, na više punktova, na policama i u vitrinama, prezentirane su brojne knjige raznih izdavača o Gogenovoj umjetnosti, monografije, katalozi, publikacije, te mnogobrojni upotrebni predmeti, reprodukcije, plakati, afiši, suveniri, blokovi i pribori za pisanje i crtanje. Prema običaju za sebe sam uzeo dvije knjižice sa reprodukcijama, platio ih solidno. Preko Konkorda i Šatlea, vratio sam se metroom u studio.

Dinstani kupus koji je supruga pripremila bio je ukusan, lijepo smo objedovali, a zatim se prepustili odmoru i relaksaciji. Spremili smo se u rano poslijepodne, svratili do drugog sprata, u studio koji takođe pripada SULUJ-u, sreli se sa jednim slikarem iz Beograda. Stigao je početkom oktobra, planira da ostane do Nove godine. Boravi sa priateljicom korezidentom u studiju, rade na zajedničkom projektu, crtaju portrete rezidenata a radove će prezentirati krajem mjeseca po sistemu otvorenog studija.

Nastupilo je veče, metroom smo sa Sen Pola, mjenajući ga na Žersiju otišli smo do Sen Žermena i našli se u veoma osvijetljenom, šarenom i živom Latinskom kvartu. Kod crkve San Severen, sjeli smo ispred istoimenog bistroa, naručili kafu-krem i uživali u toploj noći. Preuzeli šifru, konektovali se na internet, dugo smo razgovarali sa djecom i snahom, koja je pred završetkom specijalizacije u Beogradu. Platili pristojnu cijenu i pred ponoć se vratili sa trga Sen Mišel u naš studio na trećem spratu. Pripremili smo laku sportsku večeru, pahuljice i jogurt. Supruga je uobičajeno ranije otišla na počinak, a ja sam ostao da radim, imao sam izuzetno sadržajan dan. Gotovo je svitalo, osjetio sam veliki zamor, slova su mi poigravala, zavaljen u fotelju, premotavao sam događaje i opuštao se polako, teško sam utonuo u snove pred samu zoru.

Rodenov muzej

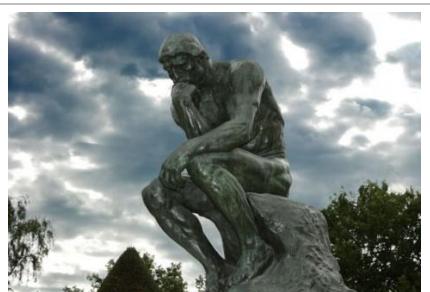
Muzej

Skulptura

Grupa

Mislilac

Predložak, gips

Dame

Spomenička skulptura

Minijature

Minijature u gipsu

Skulpture za odliv

Ličnosti

Kifer

Kifer

Kifer

TABLA 12
Srijeda, 11. Oktobar

U svitanje sam se spremio, odmah sam sjeo za radni sto. Nastavio sam da zapisujem događanje od prethodnog dana. Supruga se spremila kasnije, skuvala je kafu sa mlijekom, pili smo topli sadržaj i dogovorili se da po sunčanom danu, idemo u obilazak čuvenog Monmartra. Krenuli smo metroom sa Sen Pola, preko Konkorda do stanice Lemark Kolenkur i popeli se liftom do izlaza. Dugo smo koračali uzbrdo ulicom Lemark, stigli sa sjeveroistočne strane do stepeništa, terasa i ulaza bazilike Sakr Ker. Brdo Monmartr visine 203 metra, najvisočiji je dio Pariza. Nekada su se tu nalazile porodične stambene kuće, imale su bašte i vrtove, gajilo se voće i povrće, što se vidi na slikama Pisaroa i drugih umjetnika, koji su često slikali pejzaže Monmarta.

Plodne padine su tokom vjekova, postale zgušnuta stambeno-poslovna struktura, isplesnjecana ulicama i stepeništima do vrha brda. U XIX vijeku, na konkursu za sakralni objekat na vrhu Monmartra, pobjedio je arhitekta Pol Abadi. Izradio je projekat, po kome je sagrađena bazilika. Gradnja sakralnog zdanja, počela je 1884. godine, a prva služba održana je 1919. godine. Objekat je dimenzija 85x35x85 m, a temelji su na dubini od 30 metara. Rimokatolički hram, posvećen je svetom srcu Isusa Hrista, u oltarskoj apsidi prikazana je figura Isusa sa raširenim rukama, sve je realizovano u mozaik tehnici, ukupne površine 475 m², njegov autor je umjetnik Olivije Merson, a mozaik se ubraja među najveće u svijetu.

Na pročelju bazilike, visila su dva purpurna svitka, sa ispisom 125. godina, očigledno jubilarna svetkovina. Na prilazu bazilici, bilo je mnogo policijskih vozila, radi spriječavanja mogućeg terorizma. Parkiran je veliki broj kombija za dovoz hrane i pića. Oko hrama, postavljeno je bilo mnogo šatora, sa improvizovanim kuhinjama i šankovima, za brojne posjetioce. Nakon kontrole na ulazu, ušli smo u ogroman prostor svetilišta, upravo je počela misa, služili su je dva sveštenika, a pratile dvije časnice, jedna za pijaninom, druga prijatnim vokalom. U središnjem dijelu, bili su vjernici, a ostale djelove crkve ispunili su mnogobrojni turisti. U izdvojenom dijelu crkve, uzeli smo par suvenira, a nakon službe, fotografisali svetilište i izuzetnu okolinu.

Izašli smo iz crkvenog kompleksa, uputili se uskom ulicom prema Placu Tartr, poznatom po brojnim umjetnicima, koji su na tom živopisnom mjestu slikali, pravili portrete i zarađivali za život. Izdignut, središnji dio trga, na kome su godinama stvarali umjetnici, sada je "zastrt" stolovima i klupama, okolni vlasnici bistroa, rastjerali su umjetnike sa njihovih staništa, ubirajući tako začajne prihode. Čuveni plac Monmartra, koga su upravo proslavili umjetnici, devastirali su ugostiteljski moćnici. Nažalost, usurpacija takve vrste, ponavlja se gotovo svuda, a kod nas naročito, nemilosrdni biznis guta kulturne sadržaje i zaživjelu tradiciju poput aždaje, bez milosti.

Sa ukusom gorčine, veoma razočarani nasrtajima na kulturu, tradiciju i naslijeđe, popili smo kafu-krem pred jednim od tih bistroa koji zauzimaju pola ulice, račun je iznosio obilato. Jedva smo se odbranili od "divljih" i nasrtljivih portretista, koji hvatajući žrtve u hodu, izbjegavaju da plate zvaničnu taksu na trgu. Spustili smo se ogromnim stepeništem sa Monmartra i našli na bulevaru Kliši i čuvenom placu Pigal. Krenuli smo bulevarem Rošero prema Šapelu, u tom obodnom kraju grada, nekada je razvijao biznis, naš preminuli prijatelj, novinar i vrsni poeta iz Podgorice.

Naišli smo na lanac popularne robne kuće Tati, nekada su držali prilično solidne artikle za ljude niske platežne moći, a sada nažalost tu, drže samo „bofl“ robu. Kao i ranije, na trotoaru, salijetali su nas osobe, pretežno tamne puti, nudili su mirise, satove, telefone. Da bi ih izbjegli, hitro smo uhvatili metro na stanici Barbe Rošero i preko Šatlea, vratili se na Sen Pol. Svatili u

market, kupili pečene batake i krompir, uz zelenu salatu lijepo se gostili. Nakon večere odlučili smo da se odmorimo, utonuli smo u tajnovite snene dubine. Predveče, supruga se spremila, otišla je u njoj omiljenu ulicu Rivoli, ostao sam u studiju da radim. Kada se vratila, lako smo večerali. U studiju je počelo parno gijanje, bilo je veoma priyatno i toplo, nastavio sam poneseno da radim. Umorna supruga je pošla na počinak, a ja sam radio do dugo poslije ponoći.

Gran pale

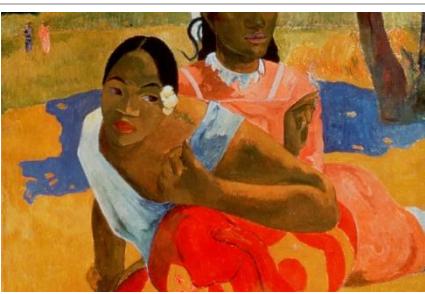
Gran pale

Atrijum Gran palea

Gogen

Gogen

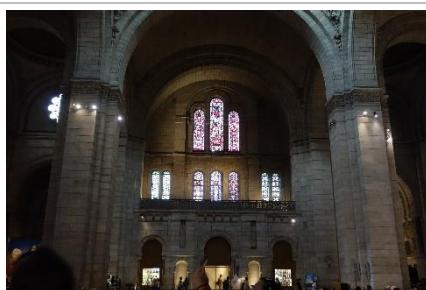
Gogen

Monmartr Sakr ker

Svetilište, oltar

Vitraži

Monmartr Trg Tartr

Na trgu

Prodajni punktovi

Štand

Kafe terase

Prilaz trgu

TABLA 13
Četvrtak, 12. oktobar

Uspavali smo se, u studiju je bilo toplo zbog centralnog grijanje, odmah sam sjeo za radni sto. Nastavio sam da radim do podneva, ogrijalo je sunce, spremili smo se da idemo u kinesku četvrt. Suprugi je ostala u lijepom sjećanju prethodna posjeta, tamo je pronašla lijepa suvenire od stakla, metala i papira, minijaturne životinje, posude, lepeze, abažure.

Krenuli smo metroom sa Pon Meri, izašli na stanici Tolbiak. Uputili smo se mirnom avenijom d Ivri, koja je graničila kinesku četvrt. Bilo je mnogo kineskih kafe-restorana, prodavnica njihovih specifinih stvari. Koračajući naišli smo na veliki trgovački brend Lidl. Kada smo ušli, vidjeli smo da je to kuća sa osobitim konceptom. Svi prehranbeni artikli i ostali proizvodi široke potrošnje, bili su besprekorno sređeni po logičnom slijedu, a cijene su bile skoro kao kod nas. Izabrali smo prehranbene artikale, napunili dva velika plastčna saka, za vrlo mali iznos. U obližnjem marketu blizu Sitea, sve je bilo trostruko skuplje.

Vrijeme, sunčano i toplo, sjeli smo na klupu da predahnemo, topli kruasani su prijali, a zatim smo nastavili avenijom prema Port d Ivriju. Naišli na ogroman tržni centra, bio je prepun raznovrsnih trgovačko-ugostiteljskih sadržaja. Prošli smo ulaznom partijom, razgledali, oko podne, vratili smo se u studio. Supruga je servirala dio dinstanog kupusa, bio je ukusniji nego prethodnog dana. Ručali smo, razgovarali o kvartu, otišli na kraći relaks.

Odmorni i raspoloženi, spremili smo se i po ugodnom, poslijepodnevnom vremenu, metroom otišli do Trijumfalne kapije. Ogroman, kružni plac Šarl de Gol, bio je prepun turista, zapadno sunce nas je bilo pravo u čelo, teško za snimanje, krenuli smo Jelisejskim poljima, širokom pješačkom zonom, nizbrdo prema Konkordu. Nizali su se stilski i savremeni luksuzni objekti, smjenjivale su se brendiranne firme, luksuzne trgovine i butici, restorani i bistri.

Poželjeli da na aveniji Šan Zelize predahnemo pred bistrom Georg V. Konobar sa tamnom keceljom, umjesto da nas lijepo dočeka, prosto nas je "uvukao" na dio trotoara, zapunjeno stolovima i strogo pokazao gdje treba da sjednemo. Osjetili smo se kao u toru. Naručili dvije kafe-krem, usluženi smo nakon pola sata, bez izvolte, bez osmjeha. Sjedjeli smo kao na iglama, zbijeni jedni uz druge, nijesmo mogli riječ da progovorimo. Račun je bio vrlo zamašan, konobar je dugo zveckao metnim monetama u džepu, kada nijesmo reagovali, spustio je ljutito sitniš na tacnu, nije čašćen zbog drskosti. Bio je to razočaravajuće susret sa osornim ugostiteljem, na čuvenoj pariskoj aveniji.

Ni Pariz, nije više ono što je nekada bio, nažalost, postajao je sve ogoljeniji i običniji. Kao i mnoge, ugrožavala ga je besomučna želja za profitom, gospodin "Euro", postao je glavni patron. To je bilo tužno i žalosno. Na Šan Zelizeu, nema više fino odjevane gospode, nema elegantnih eskort dama, nema skupih automobila, nema luksuza i pompe.

Ekskluzivni saloni automobila, francuski ponos, Reno, Pežo, Sitroen, sada su ekstravagantnije i zaista "ful" prezentovani, žestoko osvjetljeni led snopovima, ali sve djeluju šuplje i isprazno, sve je u domenu formalnih efekata. Uprks tome, obradovao me je veoma novi Renoov brend, mali gmizavac na četiri točka, Twizy, na električni pogon, ima tradicionalni šmek, stidljivo se javlja na pariskim ulicama. Ali, zato cijelim gradom, špartaju, kako stariji, tako i noviji tipovi Smarta, to je izgleda vozilo za čitav život.

Vjerovatno zbog strogih kaznenih mjera, pariskim trotoarima, rano izjutra i kasno naveče, ne krstare više individue sa četvoronožnim ljubimcima. Sada su pariski trotoari čisti, nema bojzni da ugazite na kakav "drek". Ne dime se više pariski trotoari, protjerani su pušači, nema više opušaka. No, možda su upravo i sve te nove, stroge zdravstveno-higijenske mjere, učinile da

Pariz nije ono što je nekad bio. Čak ni beskućnici, koji konače po trotoarima, nijesu više stari dobroramjerni klošari, plemeniti pijanci i boemi. Sa gorčinom što čudesni grad svjetlosti, postaje sve tmurniji, uputili smo se metroom sa Jelisejskih polja ka Siteu. U studiju je bilo pretoplo, otvorili smo prozore, supruga je od starog bageta pripremila prženice, slatko smo večerali uz čaj. Nastavio sam da radim, supruga je ranije krenula na počinak. Na početku novog dana, veoma umoran, uvukao sam se i ja u svoju "jazbinu".

Avenija d Ivri

Kineske radnje

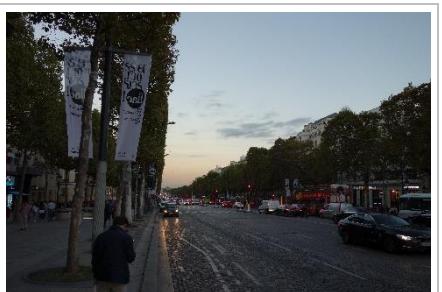
Avenija

Trijumfalna kapija

Kružni trg

Šan Zelize

Kafe na trotoaru

Salon Renoa

Formula 1

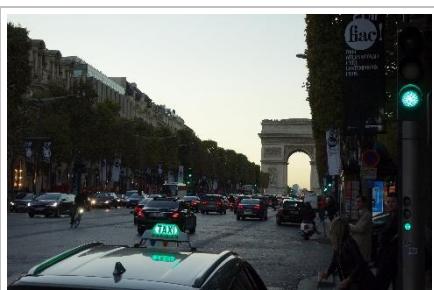
Novi model Pežoa

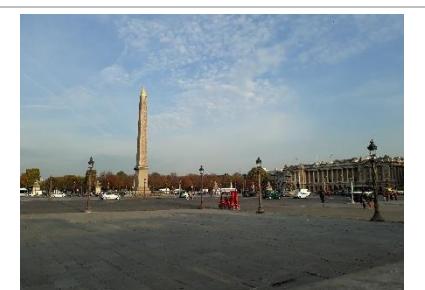
Salon Pežoa

Električni Reno Tvizi

Jelisejska polja

Trg Konkord

Bulevar Šan zelze

TABLA 14
Petak, 13. oktobar

Osvanuo je lijep i sunčan dan, ustao sam bez žurbe spremio se za izlazak. Supruga je skuvala kafu, lagano smo je otpijali i dogovorili dnevne aktivnosti. Izrazila je želju da ponovo ide prema Tolbiaku, aveniji d Ivri, maršeu Lidl i velikom tržnom centru, a ja sam planirao da jutros posjetim umjetničke galerije u Latinskom kvartu. Krenuo sam sa Pon Merija, preko Šatlea do stanice Sen Žermen de Pre. Prošao pored istoimenog sakralnog objekta, postajalo je toplije, uputio se lagano ulicom Bonaparta. Galerije su se otvarale tek oko podne, koračajući, pažljivo sam ih registrovao oko petnaestak. Skrenuo sam i ušao u ulicu Sen, galerije su počele da se otvaraju, bilo ih je oko dvadesetak. Znao sam i ranije, to je odista pravi kvart malih privatnih umjetničkih galerija.

Nažalost, bilo je i onih zatvorenih, izgleda da galeristima, pa ni umjetnicima ne cvatu ruže. Čak i u otvorenim, u kojima su aranžirana djela, sjede patroni i dosađuju se na ordinatoru, a prostori plaču za klijentima. Ulazio sam u neke, sa radovima savremenih umjetnika, koji su mi privukli pažnju. Moram priznati, bio sam veoma razočaran onim što sam vido. Bilo je svega, od čistog amaterizma, preko loših do solidnih imitatora, ili onoga što je davno bilo "pase".

Posebno su smiješno djelovale slike minimalista i strukturalista, ogromne, isprazne, bez duha i daha. One koje su se bavile figuralističkim sižeima, kretale su se od nevještog podražavanja objektivitičkog, do grotesnog, vulgarnog i banalnog. Svakako, i galerije su doživljavale žalosnu stagnaciju i odumiranje. Razmišljao sam o ogromnom broju umjetnika koji se u Parizu bore za parče svoga plavetnog neba i za koru svog gorkog hljeba. Bila je to odista žalosna i tužna priča.

Da bi sprao zadah ustajalosti i memle, sjeo sam ispred bistroa La Palet, naručio kafe-krem i kruasan. Pomoću lokalne šifre, konektovao se na internet, pozvao sina preko vats-apa. Javila se snaha, on vozi, upravo idu sa djecom za Budvu, tamo će provesti vikend. Dobro je, intenzivno sprema završni specijalistički ispit. Sin je mnogo angažovan i kod kuće i na poslu, djeca su dobro, svi su nas se uželjeli, jedva čekaju da se vratimo. Poželio im srećan vikend. Nazvao sam prijatelja, oni se odmaraju u Sutomoru, mirna je i topla jesen, još je aktuelno kupanje. Čuo sam se sa mojim izuzetnim pariskim prijateljem koji je još bio u Budvi, rekao sam da sjedim u Paleti, gdje smo nekada uživali, tužno je uzvratio, bilo nekad dragi moj.

Pošto sam popio kafu, uživao u kroasanu i kontaktima, platio račun „papreno“ i sa metro stanice Sen Žermen d Pre, vratio se u studio oko ručka. Upravo je stigla i supruga umorna, napolju je ugrijalo, u studiju je bio pakleno toplo od parnog grijanja. Ranije je povjtarac sa Sene, provjetravao zagušljive ateljee. Sada su platani uz obalu Lotel d Vil, svojim visokim krošnjama, blokirali pogled, ne vidi se obala Sene, turistički brodovi "bato-muš", nema prijatnog lahora. Objedovali smo hladnu piletinu sa pirinčem i salatom, zatim smo utonuli u prijatan odmor.

Sunce se primicalo zapadu, zraci su ušli duboko u studio, spremio sam se i metroom sa Sen Pola otiašao do Bastilje. Metro stanica je bila na mostu preko rukavca Sene, vidjele su se barke i motorni čamci. Dugim hodnicima, izašao sam u Bulevar Bomarše. Krenuo prostranim trotoarom prema sjeveru, razgledao sadržaje butika i prodavnica.

Ako je jutros ono bila galerijska četvt galerija, ovo je bila avenija motora, sve poznate marke, Harley Devison, BMW, Triuf, Jamaha, Honda, Đilera. Šepure se u salonima, veliki broj je parkiran na trotoaru. Uslijedili su zatim saloni foto-aparata. Tu su, Linhof, Nikon, Kanon, Sony, Olimpus, Pentaks, Tamron, Sigma, Panasonik. Izloženi su i mininijaturni „idioti“, sve uz prateći pribor. Posebno su me impresionirali servisi za opravku aparata, ali i ponuda starih analognih foto aparata, Flekseret, Rolefleks, Zenit, Konika, Fudžika, cijene su bile prihvatljive.

Nastavio sam bulevarom Fij du Kalver, prošao dvije metro stanice i na samom ugлу sa ulicom Komine, pojavila se dobro znana, oronula i trošna trospatna zgrada, u kojoj firma Rože end Ple, opstaje decenijama. Naime, ta kuća drži specifičan artistički "brikolaž", za ljude koji žele sami da realizuju svoje kreativne ideje u sferi likovne, primjenjene umjetnosti i umjetničkog zanatstva. Teško je nabrojati što je sve na ponudi, gotovo sve što bi čojeku moglo da padne na pamet iz oblasti umjetničko-zanatskog stvaralaštva. Raznovrsni papiri, platna, kartoni, krejoni, tuševi, pera, olovke, četke, špahtle, boje, pasteli, gvaševi, akvareli, akrilici, uljane boje, rastvarači, razredivači, utvrđivači, sikkativi, zatim glina, gips, stiropor, ploče, pa raznovrsni ramovi, štafelaji, nogari, perle, ukrasi, abažuri, lajsne za opremu slika i mnogo toga još.

Nakon pažljivog pregleda, primijetio sam da je ipak ponuda u odnosu na ranije godine sužena, smanjen je broj mašina i aparata za zanatstvo, a u osnovnoj djelatnosti, okrenuli su se više ka amaterizmu. Upravo to mi je govorilo da su i oni u opštem trendu, "naprijed amateri", polutani.

Prilično razočaran, vratio sam se metroom preko Bastilje do Sitea. Noć se uveliko spustila, radnje su se zatvarale, na ulicama bezbroj kola. Supruga je već odmarala, večerali smo salatu i neki novi sir sa Pirineja, sličan našim. Nakon večere, supruga je otišla na počinak. Vratio sam se zapisivanju i gvaširanju, uz pomoć jedne praktične stone lampe, koju mi je ona jutros kupila. Imao sam svjetlo na radnoj ploči, to mi je odgovaralo, svjetlost mi je otvarala horizonte. Radio sam do dva sat po ponoći, a onda sam osjetio da moram da se opustim.

Crkva Sen Žermen

Galerija

Galerija

Galerija

Galerija

Ponuda

Galerija

Aktuelno

Kafe La Palet

Trg Bastilja

Saloni motora

Saloni foto-tehnike

Servis i prodaja foto aparata

Butik foto aparata

Magazin Rudžer en Ple

TABLA 15
Subota, 14. oktobar

Ponovo je osvanu vedar i lijep dan, kao naručen za vikend, za šetnju i rekreaciju u prirodi. Ustao sam lagano i relaksirano, spremio se i nastavio da radim na ordinatoru, dopunjavao sam prethodni zapis. Supruga je skuvala kafu, uživali smo u prijatnoj tekućini i očekivali naše pariske priatelje da nas prihvate u Siteu. Planirali smo da idemo do jednog interesantanog šatoa nedaleko od Pariza. Skulptor nas je čekao u holu, srdačno smo se pozdravili, njegova supruga je bila u kolima, stala je samo kratko na parking ispred Sitea, u plaćenoj zoni, ovdje se to strogo poštuje.

Krenuli smo obalom Sene, nastavili ulicom Henrika IV, uputli se ka Bastilji i periferiku. Naišli smo na policijsku blokadu, spremale su se demonstracije. Supruga je promjenila rutu i preprogramirala aparat, nastavili smo obalom Austerlic pored Nacionalne francuske biblioteke, uputili se uz šumu Vensan ka istoku, izašli na autoput, skrenuli na sporedni put, prošli kroz nekoliko prelijepih naselja i alejom visokih platana, stigli oko podne na izdignutu parking zaravan, nadomak zamka.

Pogled na dvorac i izduženu vrtno-parkovsku površinu, bio je nesvakidašnji, nevjerovatno je ličio na versajski kompleks, ali u smanjenom obimu. Spustili smo se stazom niz blagu padinu, prošli pored zidina, kod ulaza je bilo objašnjenje, to je prvi zamak u privatnom vlasništvu, Chateau Vaux-le-Vicomte, zaštićen, kao državno-muzejski kompleks. Ušli smo u prihvatni dio dvorišta, čakali kratko u redu, platili obilato ulaznice, našli se u veoma prostranom dvorištu. Raskošni dvorac, kao svoj rezidencijalni ljetnjikovac, podigao ugledni francuski političar, ministar finansija i umjetnički mecena, Nikola Fuke (1615-1680).

Porodica Fuke bila je imućna, značajnu imovinu stekla je baveći se trgovinom tkanina od vune i svile. U porodičnom grbu, stilizovana je vjeverica, što simbolizuje, brzi uspon i velike ambicije. Posvećuju se pravnim naukama, sa bogatstvom stiču društvene pozicije. Nikola sa 12 godina, studira na jezuitskom koledžu u Klermontu. Od mладости do kraja života imaće veliki interes za hemiju i farmaceutiku. Već sa 16 godina, završava studije prava i počinje da se bavi zakonima.

Stariji brat Fransoa, ugledna ličnost, nakon napuštanja svešteničkog reda, postaje odbornik parlamenta, a nešto kasnije i Nikola je savjetnik u francuskom parlamentu. Nakon očeve i bratove smrti, sa 26 godina, mladi Nikola preuzima ulogu čelnika porodice Fuko. Dva puta se ženio kćerima iz imućnih porodica, bio je pod zaštitom kardinala Nazarena, a 1653. godine, postavljen je za državnog ministra finansija. Fukoa su, kao ljubitelja umjetnosti i mecenata, okruživali mnogi artiſti, a posebno pisci, Molijer, Lafonten i drugi.

Nikola Fuke je kupio veliko imanje sa starim dvorcem, pedesetak kilometara jugoistočno od Pariza, nadomak grada Melouna u području Sen et Marn. Dokupio još zemlje i stvorio tako ogroman kompleks od 100 hektara, a zatim je odlučio da tu podigne novi velelepni dvorac. Zbog toga je porušeno selo, izmjenjen tok rijeke, posjećena šuma i remodeledvan teren. Za izgradnju svog Šatoa Vo-le-Vikont, angažovao je poznate umjetnike: arhitektu Luisu Levoa (1612-1670), artistu hortikulture Andrea le Notra (1613-1700) i slikara dekoratera Šarla Le Bruna (1619-1690). Uređenje terena i gradnja raskošnog zdanja, otpočeli su 1653. godine.

Dvospratni dvorac sa visokom mansardom i suterenom, u osnovi je razuđenog, pravougaonog oblika, lociran na sjevernom dijelu kompleksa. U neposrednom okruženju, podignuto je više pomoćnih zgrada, stilski povezanih sa glavnim objektom. Svečani ulaz je na podužnoj strani objekta i okrenut je ka sjeveru. Dvorac je oblikovno i sadržajno, primarno orijentisan prema južnoj strani, na kojoj se nadovezuje za raskošan vrt izduženog oblika. Zamak je centar

kompozicionog rješenja, a po uzoru na stara zdanja, okružen je kanalom. Longitudinalna osa prolazi kroz ulaznu kapiju na sjeveru, ide sredinom dvorca, proteže se izduženim vrtom a u krajnjoj tački ka jugu je ogromna statua Herkula. Na zelenim zaravnima smjenjuju se cvjećnjaci u obliku čipke, vodene površine, bazeni, kanali i skulpture na postoljima. Parterno riješenja vrta, zbog izuetnog uređenja, bilo je uzor mnogim graditeljima tog vremena.

U dvorcu su se osim raskošnih holova, stepeništa i brojnih salona, nalazio, kabinet i soba za kralja Luja XIV, kabineti i sobe za vlasnika i njegovu suprugu, sobe za maršala Vilara, Žana Lafontena, Luja XV i Luja XVI. U suterenu je bila velika kuhinja, skladište vina i ostalih namirnica. Kompletan dvorac je izuzetno opremljen i dekorisan. Tu je stilski namještaj, slike, skulpture, i osobito ogroman broj gravura, vrhunskog kvaliteta, na kojima su prikazani svi sudionici i svi događaji, vezani za dvorac i to vrijeme. Bočno, u nekoliko pomoćnih objekata, izložene su kočije iz raznih perioda. Sadašnji vlasnici, 1983. godine formirali su, Asocijaciju prijatelja Vo-le-Comt, i do sada su milioni turista posjetili taj bajkoviti zamak. U dvorcu i vrtu, snimljeni su brojniigrani i naučni filmovi. Upravo smo u sobi francuskog suverena, zatekli kameru na šinama, rasvjetu i više kostima, u toku je bilo neko snimanje.

Nažalost, sudbina nije dozvolila Nikoli Fukeu da do kraja uživa u svom raskošnom dvorskom kompleksu. Naime, 1661. godine, protiv Fukea je pokrenut sudski proces pod optužbom pranevjere, izdaje monarha i države. Komplikovani proces je dugo trajao, 1664. godine, Državni sud pravde, osudio ga je na doživotnu robiju.

Odveden je u tvrđavu Pinjerolo kraj Torina, gdje je pod nerasvijetljenim okolnostima 1680. godine, okončan njegov intrigantni životni put. Fukeova porodica, protjerana je iz zemlje, a brojnim prijateljima je bilo suđeno. Prema nezvaničnim podacima, pričalo se da je iza svega stajao suveren. Naizgled, iz zavisti što je posjedovao raskošan dvorac, prema pričama, osuđen je da do kraja svog života na glavi nosi Gvozdenu masku, te da nikо, nikada ne sazna ko je stvarni osuđenik. Odista veoma okrutna završnica jedne izuzetno neobične ličnosti.

Na izlasku iz kompleksa, kupio sam katalog čudesnog dvorca, supruga nas je poslužila sendvičima, popili smo kafu u improvizovanom bifeu na otvorenom, a onda smo krenuli ka Parizu. Skulptor je imao sastanak, žurio je kući, nakon toplog pozdrava, ostavili su nas na metro stanici Šato Vensan.

Krenuli smo prema Defansu, izašli na Sen Polu, i u kasnim popodnevnim časovima, bili smo u studiju. Veoma umorni, opružili smo se na ležaju i utonuli u bezdan. Ustali predveče, supruga je otišla u trgovinu, a ja sam ostao da sabiram utiske i da zapisujem. Večerali smo kasno, isključili grijanje, bilo je oko 25 stepeni. Supruga je rano otišla na počinak, a ja sam istrajno radio do dugo poslije pola noći, zatim sam veoma umoran i pospan i ja utonuo u snene dubine.

Kompleks dvorca

Dvorac Vo I Vikont

Prilaz dvorcu

Dvorac opkoljen vodom

Dvorac

Vrtovi dvorca

Kabinet

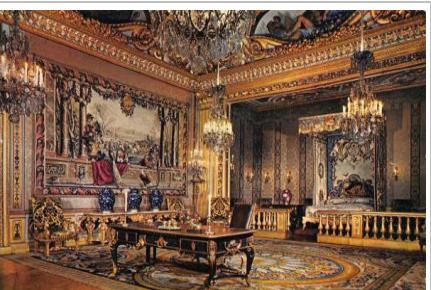
Salon

Salon

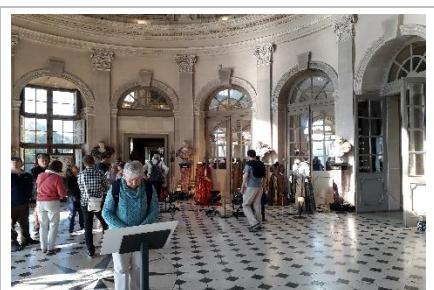
Salon

Kabinet

Salon

Hol

Troica vlasnika

Garderoba

TABLA 16
Nedjelja, 15.oktobar

Vrlo kasno sam otišao na počinak, loše sam spavao, probudio sam se pred zoru, ustao sam, malo se pljusnuo po licu, sjeo da radim na zapisima. Intrigantna je bila čitava priča o dvorcu Vo-le-Vikont, njegovom graditelju Nikoli Fukeu, te zloj sudbini koja ga je zatekla na kraju života. Nijesam imao dovoljno podataka, informisao sam se preko dostupnih izvora. Supruga se spremila i otišla u bulevar Belvil, rečeno je da tamo ima lijepih i osobenih suvenira, koji se ne srijeću svuda, kao metalnih kapija, kula, majci, kapa torbi, kecelja, stoljnaka.

Osjetio sam zamor, oko podne, naslonio sam se da se malo predahnem. Dan je bio sunčan, pravi proljećni, a temperatura je bila visoka, oko 25 stepeni. Supruga se vratila iz Belvila razočarana, nije pronašla ništa pogodno za poklone. Kada se stigne sa dugih putovanja, očekuju se neke sitnice u znak pažnje. Supruga je sinoć spremila izvesnu čorbu od povrća, postavila je sto, napravila salatu, objedovali smo kao kod kuće. Zatim smo se hitro uputili ka rajskim prostranstvima.

Spušтало се веће, спремили smo се и metroom otiшли до Šatlea, a zatim smo пјешице дошли до огромног тржног центра Le Al у строгом центру града, надомак Bobura. То је објекат, максимално укопан у терен, старији је потпуно порушен, овај нови је више-етаžни, са станицама metroa, брзог RER-a. Улазни хол је комплетно остакљен и кроз њега продире дневна светлост. Gotovo да не постоји неког познатог бренда који ту nije prisutan, безброј великих magazina, butika, prodavnica. Има више punktova за одмор, gratis se може konektovati na internet i razgovarati koliko želiš. Чули smo се са sinom, били су за викенд у Budvi, pratilo ih је lijepo vrijeme, у Bijelom dolu су nastavljeni радови.

Ушли smo у неколико робних брендова, kupili unucima нешто garderobnih poklona. Zatim smo u velikom marketu, uzeli pljeskavice i pomfrit, да се поћастимо ljudski. Malo smo lutali прilikom izlaska, комплетно окружење цента, као и код нас, "popločano" је столовима и sjedištima, posebno су били буџни млади ljudi, družili су се, веселили, разговарали, около је напросто ključalo od бројних gostiju. Spustili smo се Bulevarom Sevasopolj до улице Rivoli и са Šatlea се вратили у Site.

Supruga je spremila francuske pljeskavice sa crnim lukom, napravila salatu, večerali smo carski, iako pljeskavice ovdje, nijesu za posebnu pohvalu, ali obrok je prijaо. Zatim smo se zasladili kuglama od čokolade са прженом bademom. Ja sam nastavio да radim на tekstu, zavrшио sam га, negdje kasно у ноћи га pregledao, bio sam zadovoljan, има доста faktografije, kazivanje је као нека vrsta filmsko-putopisnog scenarija. Чули само prodorno zavijanje sirena vozila прве помоći, полиције, то овдје nije за чуђење, višemilionska metropola је мирно disala, било је vrijeme за потпуни odmor.

Le Al

Le Al

Prodajni prostor

Prilaz

Ulaz

Prodajni prostor

Iznutra ka spolja

Razni sadržaji

Butici

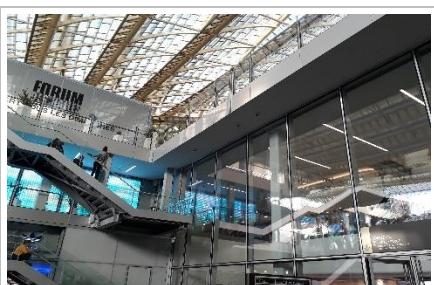
Ponuda

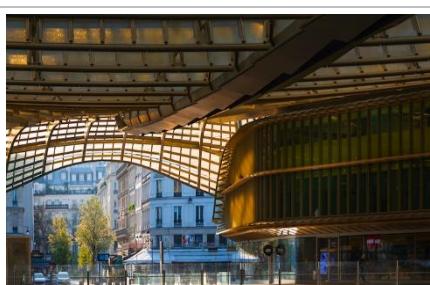
Sadržaji

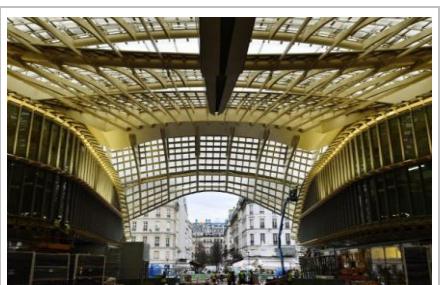
Izbor

Višeetažni punktovi

Ka izlazu

Prema okolini

TABLA 17

Ponedjeljak, 16. oktobar

Probudio sam se pred zoru, mučila me je kiselina, kasno smo večerali, pravio sam iste greške. Dugo sam kašljao, zatim se smirio, ponovo čvrsto zaspao. Jedva sam ustao, popili smo zajedno kafu, a zatim smo odlučili da po lijepom i sunčanom vremenu, idemo prema sjeverozapadnom dijelu Pariza. Trebalo je vidjeti objekat Fondacije Luis Viton, koji je projektovao čuveni Frank Geri, a izgrađen je prije nekoliko godina. Nedavno je u njemu otvorena reprezentativna izložba kolekcije savremene umjetnosti iz njujorške MOM-e.

Krenuli smo metroom sa Sen Pola, izašli na Port Majo, a zatim koračali više od pola sata pored Bulonjske šume i konačno stigli do objekta. Kada je riječ o tako značajnoj fondaciji, trebalo je obezbijediti mnogo bolje putokaze duž pješačkog koridora, a bilo bi dobro da je obezbijeđen prevoz turista od metroa do objekta.

Iz dalekih vizura, objekat u vidu brodskih jedara u punom naponu, djelovao je zaista kao neka fatamorgana, međutim približavanjem, konture su prestajale da budu mistične. Uviđao sam da ga je trebalo pretežno posmatrati i snimati iz žablje perspektive, jer iz pozicije ljudskog oka, otkrivaju se neke nelogične pojedinosti. Veoma umorni, "poljubili" smo zatvorena vrata ogromnog „broda“, objasnili su, spremi se neki prijem, objekat je u privatnom vasništvu i, da možemo doći sutra. Zahvalili smo se uz odgovor možda?

Izbijegli smo ponедjeljak, jer tog dana ne rade muzeji i galerije u Parizu, o utorku nijesmo razmišljali. Obišli smo spolja, samo polovicu objekata, napravili nekoliko fotografija, pojeli po kroasan koji smo ponjeli i vratili se drugim putem na Port Majo. Razmišljao sam koračajući prema metrou, da produžim do Defansa, do novog Pariza te da se bez ograničenja, nagledam savremenih arhitektonskih zdanja. Ipak smo se vratili u Site, objedovali i predali podnevnom relaksu.

Čuo sam za modnu kuću Luis Viton, osobito za njihove skupocijene ženske tašne, koje nose i neke dame kod nas. Djelo kanadskog arhitekte, dizajnera i skulptora, Franka Gerija, rođenog 1929. godine, djelimično poznajem, video sam uživo nekoliko njegovih čudesnih objekata u Berlinu. Logično je što su biznismen Bernard Arno, predsjednik luksuzne modne kuće, te nosilac zadužbine Luis Viton, povjerili izradu projekta, čuvenom Geriju. Njegove nadahnute, čudesne i nestvarne građevine, antipodi su mnogih svjetskih metropola: Muzej Gugenhajm u Bilbau, Muzej moderne umjetnosti u Los Andelesu, Muzej u Panama Sitiju, Koncertna dvorana Dizni u Los Andelesu, Kula Geri u Hanoveru, Banka u Berlinu, Plešuća zgrada u Pragu, Zgužvana zgrada u Australiji.

Međutim, kada konkretno promišljam objekat u Parizu, nijesam uočio nikakvu estetsku, niti funkcionalnu potrebu, da se objekat u vidu ogromnog broda, većim djelom trupa upusti ispod nivoa horizonta i pritom utopi u vodu „minijaturnog“ bazena. Posebno u odnosu na okolni teren, koji je idealno ravan i šumovit.

Prihvatljivo bi to bilo možda, kada se djeca igraju papirnim brodićem u kadi? Ali čista je avantura uroniti toliku zgradu, u ogroman iskop sa vodom. Logično je da izložbene sale ne traže otvore i direktne poglede na okolinu, već pune površine, ali absurdno djeluju mali izbačeni i ostakljeni administrativni punktovi, koji iskaču iz velikog brodskog korpusa, čiji su vizure bezrazložno ispod nivoa horizonta.

Konačno, čudno je praviti zatvorene izložbene prostore, pa ih onda nadkrivati metalnom konstrukcijom i izuzetno skupim staklenim ljuskama. Stvaralačka ruka velikog maestra, može kreirati čudesne oblike i forme, ali moguće je katkada uplivati i u absurdna stanja. Sličnih

situacija ima i kod nas, Dom revolucije u Nikšiću, Dom kulture u Kolašinu, objekti vrsnog arhitekte Zorana Mušića, kod kojih čisto estetski parametri preovladavaju funkcionalne, a to odista nije dobro.

Primarna misija zadužbine je da predstavlja i promoviše savremeno umjetničko stvaralaštvo u Francuskoj i svijetu. Organizovaće i prezentirati javnosti povremene izložbe, a posebno će se usmjeriti ka naručenim radovima. Objekat je veličine 126.000 m², pokriven je transparentnim jedrima, odnosno ugrađeno je 36.000 staklenih panela. U objektu je projektovano jedanaest izložbenih dvorana, kao i više drugih pratećih sala i sadržaja.

Nakon otvaranja objekta, francuski umjetnik Danijel Buren, u vidu umjetničke instalacije, postavio je specijalne kolorne filtere ispod staklenih ljudskih lica, tako da je svjetlost koja je prodirala iznutra, drastično mijenjala spoljašnji izgled objekta. Po mišljenju investitora i fondatera, bio je to veoma uspješan dijalog umjetnika sa konkretnim objektom i okolnim ambijentom. Po mom shvatanju i taj koncept je na neki način apsurdan.

Spremili smo se u rano popodne, nastavio sam da radim na laptopu, a supruga je planirala izlazak. Konstatovala je da joj je T-Com, poslao prijeteću poruku da odmah izmiri dugovanje jer će joj blokirati broj. Žustro je komentarisala rad Telekoma, pridružio sam se kritici i dodao da je Promonte bolji. Tvrđila je, svi su isti, sporili smo se ko je veći prevarant. Bez riječi je izašla iz studija.

Nešto kasnije, izašao sam da se rashladim, da koračam, krenuo ostrvom, ušao u crkvu Sen Lui, zapalio svijeće. Izlazeći, primjetio sam, nije više radila slikarska galerija Lamber, već dvije, drugog karaktera. Producio sam ostrvom Site, prešao na obalu, ušao u ogromnu robnu kuću, na drugom spratu razgledao sam umjetnički materijal, bilo ga je u izobilju. Vratio sam se po mraku u studio. Supruga je bila smirenija, mene je držala tenzija. Ponudila je večeru, uzeo sam pahuljice i jogurt, gutali smo u tišini, u toj toploj i prijatnoj pariškoj noći. Nastavio sam da radim do dva sata poslije ponoći, a onda sam veoma umoran, teško utonuo u san.

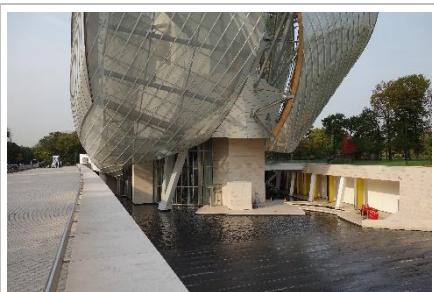
Nakrivljeni jedrenjak

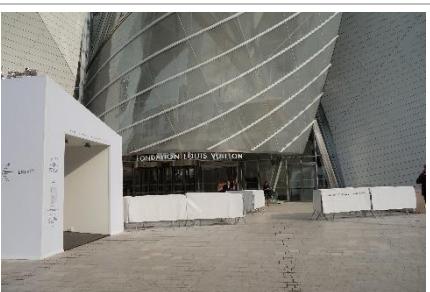
Fondacija Lui Viton

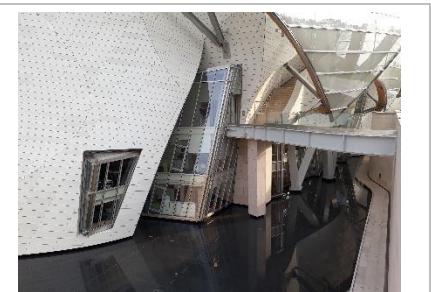
Jedra

Pramac

Prilaz

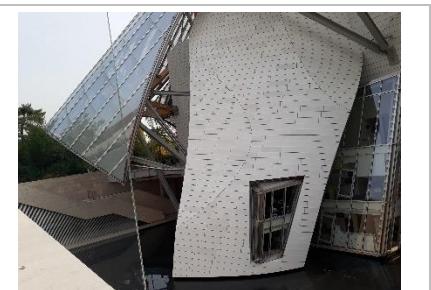
Krma

Ispred broda

Poster

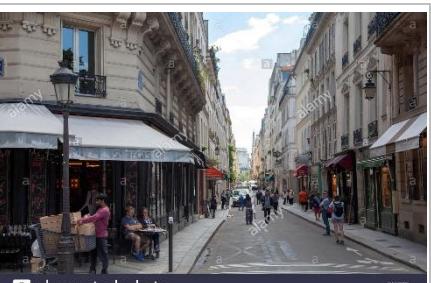
Detalj

Crkva San Lui

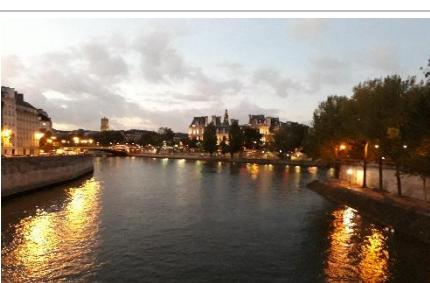
Oltar

Glavna ulica

Ostrvo Sen Lui

Sena

Trgovački sadržaji

TABLA 18
Utorak, 17. oktobar

Spremio sam se rano ujutro, pritisak je bio povišen, uzeo sam ljekove. Popio kafu, a onda sem pitao suprugu. Gdje želi da idemo, nije odgovarala. Pitao sam, zbog čega je često nezainteresovana i odsutna, naslućivao sam razloge. Ali, očekivao sam da naš boravak može biti novi srećan i radosan period. No, ništa od svega. Neću dozvoliti da naše poslednje putovanje u Pariz bude upropošteno. Može sama da idi gdje hoće, ja želim da posjetim sva mjesto gdje sam nekada bio. Pozdravio sam se i izašao iz studija. Krenuo sam sa Sen Pola, izašao na trgu Konkord, jednom od najljepših i najprometnijih trgova u Parizu, sa ogromnim obeliskom u središnjici.

Svjetlost je bila prigušena, uradio sam nekoliko snimaka prema Jelisejskim poljima i Trijumfalnoj kapiji, ka Madlen i Invalidima. Krenu sam ulicom San Onore, ulicom bogatih i imućnih ljudi, gotovo da nije bilo brenda u svijetu, koji u toj ulici nije imao butik ekskluziviteta, od odjeće, obuće, satova, pera, parfema do nakita, ali italijanskih je bili najviše. Skrenuo sam lijevo, ulicom Kastiljone, na uglu ogromna, neukusna, savremena zlatna dekoracija Luis Vitona, preko cijelog stilskog starog objeka. Međutim pogled na središnju, visoku spomeničku kolonu i plac Vandom, ublažio je prethodni utisak grandomanije. Intiman miran plac, u strogom centru okružen stilskim objektima, djelovao je kao na filmu. Vratio sam se na trg Konkord, došao do muzeja Žu d Pom, platio ulaznicu i krenuo u obilazak dvije aktuelne izložbe.

Prvo sam pogledao i djelimično snimio radove izvrsnog savremenog stvaraoca, Ali Kazme, rođenog u Istanbulu, 1971. godine, koji se predstavio u veoma zatamnjениm izložbenim salama, specifičnim video-instalacijama na velikim plazmama, uz vrlo efektnu audio sinhronizaciju. Očigledno radi se o veoma zrelom umjetniku koji izuzetno dobro vrla snimatelskim iskustvima, sa odličnim osjećajem za interesantnu i uzbudjujuću tematiku. Naravno, teško je na pravi način razumjeti osnovnu poruku ili više poruka koje nam autor želi uputiti. Međutim u ovakvim radovima najbitnija je optička fokusiranost objektiva, smjena planova i svjetlosno-zvučna ritmika. A to je ova prezentacija, u prestižnoj galeriji na trgu Konkord, zaista na najbolji način i potvrdila.

U drugom izložbenom prostoru, prezentiran je retrospektivni pregled izuzetnih fotografskih radova, starog foto-maestra, Alberta Renger-Patzsch (1897-1966). Izloženo je veoma veliki broj fotografija, ujednačenih formata, realizovanih u crno-bijeloj tehnici, koje su jednostavno opremljeni, bijelim paspartuima i natur drvenim lajsnama. Očigledno radi se o izboru radova od početaka pa sve do zrelih godina. Apsolutno je bjelodano, da gotovo nema tematike koju on nije fotografski tretirao. Počevši od najraznovrsnijih stanja u prirodi, godišnjih doba, vremenskih prilika, zatim krošnji drveća, grmlja, listova, cvejtova, preko izuzetnih makro struktura kamena, zemlje, stakla, metala do raznovrsnih objekata, mašina, alata, konstrukcija, građevina. Kojeg god da se tematskog kruga prihvatio, kompozicija je uvijek na prvom mjestu, a zatim valerski odnosi, estetska komponenta i besprekorna fokusna oština. Odista eksplikacija za udžbenike i za vizuelno uživanje.

Produžio sam metroom sa Konkorda do krajnje stanice, do Defansa i, našao se ispod ogromnog i glamuroznog Grand Arša, u novom Parizu dvadeset i prvog vijeka. Veoma sam se iznenadio koliko se u tom dijelu grada, od kako nijesam bio, izgradilo novih i ekstravagantnih objekata, okolo Velikog luka. Sve kule i neboderi geometriziranih oblika, strogih i tvrdih linija, od hladnog betona, metala i stakla.

Razmišljaо sam ko bi tu mogao živjeti, ili možda samo raditi, a stanovati negdje kraj Bulonjske šume. I pored određene hladnoće i odbojnisti, kompleksi objekata, djelovali su impozantno.

Treba se diviti projektantima, građevinarima i proizvođačima novih materijala i tehnoloških dostignuća, jer bez njih, ovakvi objekti ne bi se mogli sagraditi. Uradio sam dobar set fotografija, izuzetno atraktivnog Grand Arša, a zatim i novog ogromnog trga, te brojnih okolnih objekata. Treba reći, da se i ovdje, kao i u cijelom starom dobrom Parizu, nešto radi, konzervira, dograđuje, renovira.

Svuda su ograde, pregrade, zabrani, građevinske mašine bruje, radnici ne staju. Upravo ta činjenica da se permanentno radi na obnovi kompletног grada, brojnih objekata, saobraćajnica, trotoara, parkova, metroa, daje čovjeku nade i radosti da će ovaj bajkoviti grad vječno živjeti i, da o njemu ima ko da brine, komunalne službe, ustanove kulture, namještenici, rukovodioci kvartova i konačno gradonačelnik metropole.

Vratio sam se preko Pon Meria u studio u vrijeme ručka, supruga je bila raspoložena, išla je u trgovinu, kompletirala je poklone za djecu i unuke, uglavnom garderobu. Uspjela je da spremi odličnu paštu sa ukusnim prelivom od povrća, izvrsno smo se gostili, a zatim otišli na kratki predah.

Spremili smo se u rano poslijepodne, koračajući otišli do robne kuće BHV. Na drugom spratu ogromnog magazina, pronašao sam lijepo poklone za moje drage podgoričke prijatelje, bio sam zadovoljan. Usput smo odabrali nekoliko stikera za djecu i desetak uljanih pastela za moje aktuelne gvaševe. Krenuli smo prema Siteu, naišli na improvizovanu pijacu na trgu, supruga je odabrala nekoliko suvenira, ali i pečeno pile sa krompirom. Vratili smo se u studio, jelo je bilo izvrsno, ukusno i domaće.

Iznenada je zazvonio stabilni telefon, mislio sam da je neko iz Sitea, ali sam po glasu, poznao suprugu starog prijatelja sa kojim sam davno radio u okviru projekta „Južni Jadran“. Započela je dugi monolog, žalila se na sudbinu, bolest, usamljenost, starost, kuću. Rekla je da je njenom suprugu, našem prijatelju po treći put operisano oko, nedaleko od njihovog mesta i da je operacija uspjela. Javiće se ponovo kada se vrati iz bolnice. Bila je usamljena, bolesna, stara, gotovo nepokretna, daleko od grada. Suprug se angažovao na poslu, intenzivno je radio od kuće na brojnim projektima. Osjećao sam se turobno, dobro sam razumio njen zdravstveno stanje i njen sadašnji položaj. Moja supruga, takođe je shvatala svu ozbiljnost problema, ranije je pošla na počinak, a ja sam nastavio da radim do poslike pola noći.

Trg Konkord

Trg Vandom

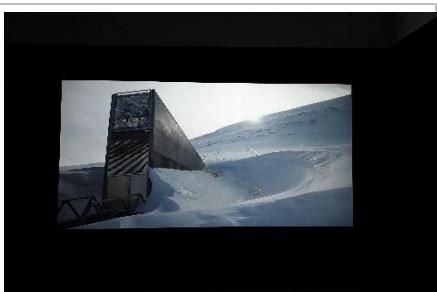
Trg

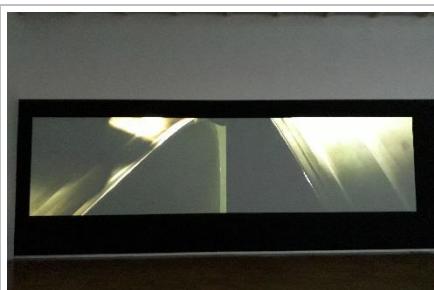
Reklama Lui Vitona

Galerija Žu du Pom

Video instalacija

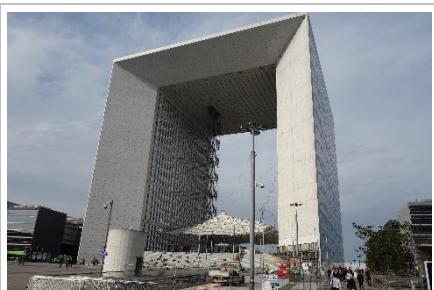
Video instalacija

Fotografija

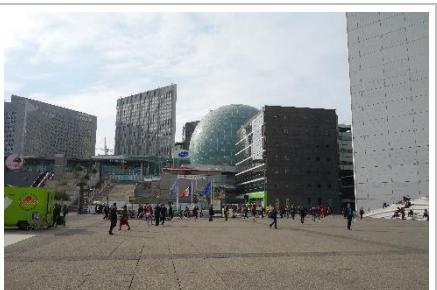
Fotos

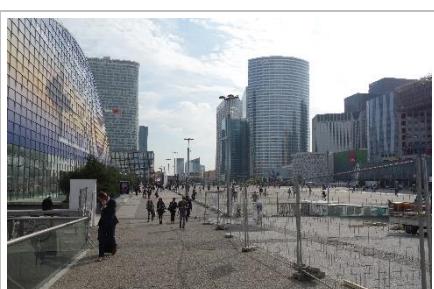
Gran Arš

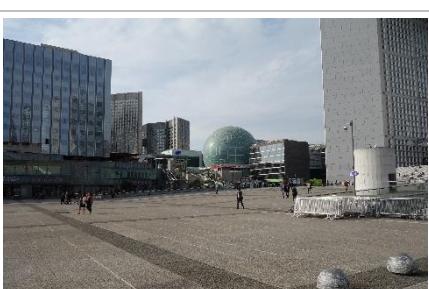
Prilaz

Novi Pariz

Pariz 21-og vijeka

Budući Pariz

La Defans

TABLA 19
Srijeda, 18. oktobar

Isključili smo grijanje, ovih dana bilo je neizdržljivo toplo u studiju, a spoljna temperatura, oko 25 stepeni, neuobičajeno za oktober. Spremio sam se ranije, očekivao sam prijatan dan. Sjeo sam za ordinator, otvorio poštu, moj dragi prijatelj skulptor, preporučio mi je da pogledam veliki salon FIAC, otvoren je nedavno, traje do nedjelje. Svakako ću ići, to je veoma zanimljiva smotra evropskih galerista, aktuelna umjetnost, ima i radova starijih, koji više nijesu sa nama.

Kasno je počelo da se razdanjuje, a i noć je padala ranije, približavamo se Božiću i Novoj godini. Po buticima, uveliko svjetle ukrašene jelke. Prije par dana, stigao je dopis od administracije, traže da fiksiram dan i sat odlaska radi primopredaje i plaćanja. Poslao sam sinu kopiju, on je vodio administriranje. Ovdje se uvijek precizno mora najaviti randevu sa službama, evropski način komuniciranja. Juče je stigla poruka od CKB-a, uplaćena je penzija za oktober. Supruga je postala smirenija, sinoć joj je bilo hladno, umotala se, spavala je čvrsto, tada sam mogao opušteno da radim. Ujutro sam joj rekao, idem do Monparnasa da vidim galeriju-atelje mog starog pariškog drugara i velikog prijatelja, a zatim ću da pogledam FIAC, odgovorila je da će lutati Latinskim kvartom i razgledati ponudu.

Krenuo sam Bulevarom Vožira do Pastera, a onda ulicom Falger, stigao do istoimenog trga. Na početku ulice d Alre broj 96, izdizao se visoki stari objekat, u kojem je moj dragi prijatelj, imao stan, atelje i galeriju preko četrdeset godina. Na zabatu kuće veliki mural, a u prizemlju nad velikim izlogom pisalo je: "Atelje-Galerija". Proradile su emocije, prisjetio sam se čestih dolazaka i odlazaka u njegov atelje, osamdesetih godina, za mene je to bilo mjesto spasenja, zračilo je mirom i toplinom.

Svratio sam u modernu crkvu preko puta, pamtim kada je počela izgradnja sakralnog zdanja, Notr Dam de l Arche d Alliance. Zapalio sam svijeće za duše pokojnika, fotografisao to izuzetno drago mjesto u krenuo sa placa d Alre nizbrdo ulicom Duto, nastavio ulicom dr Ru, prošao pored bolnice i instituta Paster i, sa istoimene metro stanice, otišao do Trokadera, promjenio metro i stigao do stanice Frenklin Ruzvelt.

Na jakom suncu, u veoma dugom redu, čekao sam ispred Gran Palea da kupim kartu za čuveni FIAC, koji je trajao od 19 do 22 oktobra. Zbog promocije, zatvorena je za saobraćaj Avenija Vinston Čerčil i pretvorena je u pješačku zonu. Prezentacija umjetnosti, priređena je i u Ptij Paleu, objekat se nalazi na suprotnoj strani avenije. Ta ogromna evropska galerijska smotra, jednogodišnjih umjetničkih ostvarenja i predstavljanje umjetnika, organizovana je i na više punktova u Parizu. Zaista događaj za pamćenje, na programu su klasični i uobičajeni umjetnički radovi, ali i oni koji prate veliki tok, instalacijski radovi, performansi, parade, razgovori i rasprave. Po značaju i veličini, zauzima drugo mjesto u svijetu.

Ispred Gran Palea, prezentirano je na travi nekoliko neobičnih instalacijskih eksplikata, ali mislim da ih je malo ko registrovao kao eksponate, jer su djelovali i previše utilitarno. Saznao sam da su galeristi morali da plate organizatorima oko 1.000 eura za metar kvadratni štanda. Prezentacija FIAC-a bila je disperzivna, a ulaznica od 40 eura, bila je zamašna. Moja rezidentna karta iz Sitea, nije omogućavala redukciju, što mi je bilo poznato već ranije. Pitao sam se, čemu zavaravanja, Site je trebao da ih naplatiti po želji svakog rezidenta, ali da propusnice budu validne za sve muzeje, izložbe, salone i kulturne događaje, nešto poput novinarskih legitimacija.

Kada sam prošao pretrage i kontrole, ušao sam u impozantnu, ogromnu staru izložbenu halu, sazdanu na klasičan način, sa ostakljenim, lučnim krovom, kroz koji je prodire sunčeva svjetlost, tako da je atmosfera bila više nego uzbudjujuća. U ogromnom središnjem dijelu, i na

kružnim balkonskim panoima formirani su boksevi. U njima su pojedinačno prezentirane galerije, radovi i stvaraoci. Kada se u sve to uključe mnogobrojni posjetioci, novinari, snimatelji, kustosi, administracija, obezbjedenje, sve neodoljivo podsjeća na neku veliku pozorišnu scenu. Štampano je mnogo propagandnog materijala, pregledao sam obiman, sadržajan i veliki glavni katalog, nijesam ga mogao nositi sobom zbog težine, a to bi bio i novi veliki izdatak, odlučio sam se za informativne.

Prije nego što sam se priključio tom opštem čudesnom performansu, razmišljao sam, kolika armija ljudi, poput specifičnih parazita, živi od i na račun umjetnosti. Brzo se shvati da je to u krajnjoj varijanti postao ogroman biznis, da i tu glavnu ulogu ima gospodin „Euro“, te da je on u toj pozorišnoj burleski neprikosnoveni bard. Šta je u toj igri umjetnik, samo mentalni i fizički djelatnik, a umjetnički rad, samo roba, na osnovu koje se, bez pravih kriterijuma, obrću basnoslovne svote, od kojih boli glava.

Sa ukusom gorčine, pregledao sam kompletну postavku u Gran Paleu, istovremeno sam snimao meni interesantne radove i cjeline. Nijesam se mogao oteti opštem utisku da je sve bitnije nego samo umjetničko djelo i umjetnik. Oni su bili tu samo kao neko nužno zlo. „An gro“, osjeća se u atmosferi da se dešava velika opstrukcija i neminovna devalvacija mnogih ključnih umjetničkih vrijednosti.

Najvažnije je bilo tehnički, tehnološki i štoserski, u što kraćem periodu, ostvariti neki artefakt, i na osnovu toga praviti veliku reklamu i propagandu. U tome će svi profitirati, a umjetnici će pokupiti samo mrvice sa stola. Što se tiče slikarstva, mislim na uljanu sliku, gvaš, akvarel, crtež, grafiku, tendencija je da se ona negira i da se dođe do antipoda, minimalizmom, do praznog platna, do negacije djela. Ili pak, da se ostvari vizuelna predstava (slika), nekim trikovima, bez kreativnih i stvaralačkih napora. Tako da sublimat nije umjetničko djelo već isprazni surogat.

Kod skulptorskih radova, ponavlja se skoro identična stvar, zašto nešto oblikovati, odlivati i trošiti vrijeme i sredstva, bolje je konkretnu stvar, predmet, izložiti kao skulpturu, ili pak od svega toga, dosjetkom napraviti skupinu, prostornu napravu, koja ima sličnosti sa skulptorskim radom.

No nije sve baš tako dekadentno, bilo je u izobilju radova i prilično interesantnih ostvarenja, kompozicionih, kolorističkih, valerskih, solidnih u obliku i formi, u domenu figuralnog, asocijativnog, simboličkog i apstraktnog. Naravno, nijesam sreо gotovo nikoga od jakih individualaca, da se osjeti kako umjetnost izvire duboko iznutra, iz dubine duše.

Nijesam vidio radove sa naših prostora, a zasigurno bi u tom okeanu svakolikih refleksija, izuzetno „zveknuli“ mnogi moćni crnogorski bardovi, upravo što su specifični i snažni individualci. Svakako, u tim ogromnim izložbenim prostorima, mali format bez obzira na vrijednosti, teško može biti zapažen. Ali zato veliki formati, ili "gravalje" kako je to slikovito govorio naš pokojni, dojen vajarstva, bili bi zapaženi i oko njih bi se pravile velike gužve. Kada se analiziraju prisutni, bjelodano je da je preko polovine bilo neposrednih umjetnika, skrušenih i tužnih. Gordo koračaju samo oni punih džepova, sa velikim iznosima na bankarskim računima, menadžeri, kritičari i kritizeri, jer su umislili da su svoji na svome.

U tom trenutku, sjetio sam se, zeleničkih institucija i firmi, brojnih administrativnih moljaca i parazita, onih koji piju krv svim poštenim djelatnicima. Zbog čega tako velike kamate i provizije? Danas, kada je sve elektronizirano, kada podaci u djeliću sekunde teku sa ordinatora na ordinator, sa kontinenta na kontinent? U pitanju je enormni profit, bez adekvatno uloženog rada. Na sličan način, funkcionišu i brojni telefonski operateri. Nagli

razvoj tehnologije, obezbijedio je mobilne aparate, koje svi nose s sobom i komuniciraju. Međutim, operateri su izmislili vještačke barijere - roming, a zatim i internet. Oboje se koriste uz poteškoće i uz obilnu nadoknadu, samo da bi se sticao enormni profit. Takav parazitski način života, uskoro će postati neizdržljiv običnom čovjeku.

Na završetku dugog obilaska, što reći o prezentiranim ostvarenjima? Kako komentarisati prazne površine, platna, papire, tekstil, plastiku, obojenu u jednom ili dva tona, potpuno crnom, ili bijelom, što reći, ni o čemu. Šta reći o fotografiji ženske persone sa raširenim nogama i eksplisitnim prikazom međunožja. Da li je tu bitno što ona u rukama drži bocu parfema, ili nešto drugo.

Šta reći o ogromnim platnima na kojima je uz štoseraj, imitirana tkanina, ili neki drugi materijal. Efektnije bi djelovao, neposredno eksponiran materijal. Šta reći o nasloženim klupama jedne na drugu, o žičanom pletivu rastegnutom na zidu. Šta reći o trupcima na tlu. Šta o oslikanim, praznim policama u boksu. Šta o klikerima na pijesku... Naravno, u tom opštem sivilu, mora se primijetiti skulptura jednog velikog Cezara, instalacija genijalca Armana, ili, ako nije puka imitacija, slika jednog moćnog Lingstroma.

Padajući s nogu od umora, uhvatio sam metro direktno kod Gran Palea, i premoren se vratio u Site. Dobro je što je supruga pripremila ručak, slatko smo jeli čorbu od povrća i restlove pečenog pileta. Krenuli smo u relaks, hitro smo utrčali u široko polje snova. Spremili smo se i u rano poslijepodne, šetajući ulicom Rivoli krenuli prema kuli Sen Žak.

Naišli smo na prodavnicu neobičnih košulja, u razgovoru sa prodavcem saznali, da ih kreira pariški dizajnir sa umjetničkom ekipom, da se proizvode u Portugaliji, da ih ima samo u nekoliko prodavnica u kvartu Mare, nedaleko od nas. Košulje su izuzetne, neobične, intenzivnog kolorita, sa cvjetnim i životinjskim simbolima, uzeo sam par, cijena je bila ozbiljna. Ispričali smo se sa mladim prodavcem, bilo je i donjeg veša, reko sam da bih kupio sebi polovinu dizajniranih komada, jer su nesvakidašnji, veseli i optiistički, bio je veoma zadovoljan, ispratio nas je ljubazno do izlaza.

Nastavili smo šetnju ulicom Rivoli, razgledali jednu veliku robnu kuću. Vratili smo se u studio, supruga je pripremila večeru, lako smo jeli, nastavio sam da pravim zapis o FIAC-u, a supruga je otišla da se odmara. Oko ponoći, savladao me je umor, dugo sam bio na nogama, morao sam na počinak.

Početak ulice D Alre

Atelje - galerija

Savremena crkva

Gran Pale

Instalacija

Salon FIAC

Sa salona

Instalacija

Slika

Prostorna slika

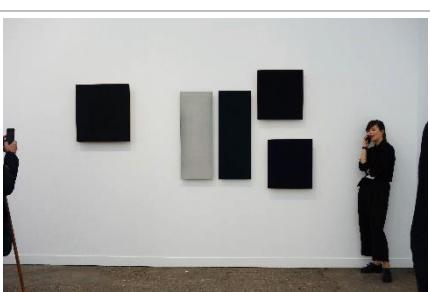
Instalacija

Skulptura

Sa salona

Sa salona

Sa salona

TABLA 20

Četvrtak, 19. oktobar

Slika

Eksponat

Instalacija

Instalacija

Slika

Instalacija

Instalacija

Sa salona

Sa salona

Eksponat

Eksponati

Instalacija

Skulptura

Sa salona

Eksponati

TABLA 21

Četvrtak, 19. oktobar

Imao sam loš san, ustao u svanuće, spremio se i nastavio da radim na zapisu o velikoj umjetničkoj smotri. Radio sam dugo, veoma poneseno, a onda me je savladao umor, morao sam da se odmorim kratko. Supruga se spremila i izrazila je želju da prošetamo Latinskim kvartom. Otišli smo metroom do crkve Sen Žermen, koja je u fazi renoviranja i, krenuli duž istoimenog bulevara. Nizali su se kafe-restorani, bistroi, butici, modne kuće, turistički biroi, a od automobila se nije moglo razgovarati, toliko su bili bučni. Pronašli smo jedan malu, ali izuzetno ozbiljnu prirodnačku zbirku, sve je bilo na prodaju, od prepariranih buba, leptira i ptica do riba, vjeverica i lisica. Potpuno naučno i profesionalno, sređeni su i obrađeni svi primjeri, a cijene su bile prilično visoke. Nema šta, muzej u malom.

Nastavili smo šetnju, naišli na Bulevar sen Mišel, koji pod pravim uglom sječe bulevar kojim smo se kretali. Došli smo do uličice Lemoen, prešli preko mosta Turnel i izbili na poznato ostrvo Sen Lui. U jednom malom butiku, uzeli smo poklone za našeg dragog prijatelja skulptora i njegovu suprugu. Nijesam mogao da odolim intezivnom koloritu, častio sam takođe sebe i suprugu. Kupili smo vrući baget, vratili se u studio i prezalogajili po ukusan sendvič, a zatim utonuli u snene dubine.

Spremili smo se i u kasno poslijepodne, krenuli metroom do Le Ala, ogromnog novog trgovackog centra. Ušetali smo u kompleks, razgledali trgovine, raznovrsnih luksuznih i običnih roba. U butiku Svarovski, razgledali izložene articke. Veoma nam se dopao jedan ženski ručni sat, sa lijepom narukvicom, odlučili smo da ga uzmemo snahi kao poklon za završeni specijalistički studij, regulisao sam račun karticom, bili smo veoma zadovoljni. U centru je svuda bio dostupan internet, nazvali smo čerku, sjutra putuje na sajam u Milano, vodi grupu, biće im vodič i prevodilac.

Poslala je sliku njenog omiljenog parfem, koji bi mogli da joj pronađemo ovdje. U Safori smo našli parfem od sto grama i javili joj da je dobila poklon. Čuli smo se sa sinom, sve je u redu, djecu čuvaju bedinerka, tašta i tetka. On je vrlo zauzet, nema vremena za druge aktivnosti. Javio sam se mom komšiji obućaru na Zabjelu. Pokušavao da se čujem sa ostalim prijateljima, ali nije išlo. U kasnim večernjim satima, vratili smo se metroom u Site. Supruga je podgrijala paštu, lijepo smo večerali, uzela je da popiše troškove, vješto je vodila knjigovodstvo. Otvorio sam poštu, prijatelj skulptor mi je odgovorio na poruku u vezi FIAC:

Dragi prijatelju, prijaće ti taj likovni zamor, ono makar zbog doživljaja veličine. Ne znam dali si obišao i druge prostore gdje je Fiak, u Malom paleu, gdje izlažu ono što zovu skulpturom a to je uglavnom (čast izuzetcima) gomila mučnih stvari) Kako si rekao optičkih zavrzlama. Prošle godine u Malom paleu su bili angažovani i mediatori, doktoranti istorije savremene umjetnosti čiji je zadatak bio da objašnjavaju umjetnike koji su izlozeni? Kada Kunelis izloži pet vreća punih uglja, zamislji koji intelektualni kapacitet treba da pozdravimo.

Malo sam se zabavljao prošle godine i ulazio u duele sa njima i iznošenja tih mediatora sam kasapio, i dovodio ih u neprijatne situacije, a bilo je čak i da su gledaoci tj posjetioc snimali mobilnim, u većini slučajeva oni su zbumjeni presijom medija koja se vrši na njih povodom savremene umjetnosti i svako drugo mišljenje ih ohrabri? Poslije posijete Fiaku nadam se da ti je jasnije što sam u nekim intervijuima postavljao pitanje savremene umjetnosti. A kad bi tek video centre savremene umjetnosti pa to je da plaćeš ali ne pretijerujem ili još gore diplomsku izlozbu akademije. To je kraj svijeta i praznik ludaka i ludakinja kao srednjovjekovne bahanalije. No o tom po tom. Pozdrav tebi i supruzi.

Zatim sam ja njemu, uputio dio mog dnevničkog zapisa od subote, kada sam posjetio izložbu FIAC-a. Mišljenja su nam se podudarala, kao da smo se dogovarali unaprijed. Javio mi je da sa suprugom krajem oktobra, putuju za Podgoricu, te da bi bilo lijepo da se vidimo sjutra, da

zajedno popijemo kafu i da pogledamo neku izložbu u galeriji u kojoj je ranije izlagao. Prihvatili smo poziv i dogovorili sastanak, ispred našeg kulturnog centra, preko puta Bobura. Napisao sam kratki mejl i prijatelju kustosu na Cetinju, pitao ga kako idu poslovi na monografiji. Jutros sam takođe sročio kratki mejl na francuskom jeziku i uputio ga administrativnom osoblju o našem odlasku. Nastavio sam da radim skoro do ponoći, supruga je već bila u dubokim snovima. Otvorio sam poštu, prijatelj skulptor mi je odgovorio novom porukom o mom promišljanju iz dnevničkog zapisa, vezanih za FIAK:

Poštovani prijatelju, pročitao sam tvoj osvrt na FIAC. No da bih taj tekst potpuno doživio trebam ga odštampati na papir i čitati najmanje desetak puta šetajući. To ću uraditi sutra i to će mi biti jutarnje štivo idući na kafu. Tako se najbolje koncentrišem i povezujem stvari. Tu umjetničku mafiju koju ti opisuješ koju si vidio na Fiaku, jedan američki kritičar opisujući ih, upotrebio je izraz prepregnuti kartel (aludirajući na mafiju koja trguje drogom) modernizma, gdje su slike sve veće i sve praznije i praznije. Ovo aludiram na tvoje osjećanje praznine koje si često imao obilazeći Fiak.

No, sa ovakvim stavovima u tvome tekstu stvoriceš one koji neće blagonaklono gledati na tvoje pisanje ali i one koji će to pozdraviti. Kada pričas o međunožju sto si video na FIAC-u, to je oficijalni projekat koji se gura po svim merdijanima. Na upravo završenom konkursu za Tarnerovu nagradu jedan od radova koji je bio u najužoj konkurenciji za nagradu su bile šake koje otvaraju stražnjicu i daju nam na uvid čmar. Radi se o skulpturi koja predstavlja stražnjicu visine oko tri metra. Zan Kler je 2004 godine napisao knjigu izvanrednu, kao uostalom i sve njegove na tu tematiku, koja nisi latinski naziv "Dei immundo", koja znači sakralizaciju prljavštine govana.

Nakratko on postavlja pitanje kako smo došli u situaciju u umjetnosti da obožavamo govna, pisocu, čmar itd, kao najvisočiji stupanj umjetničkog izraza i civilizacije. Taj tjelesni otpad nije potreban ni tijelu i sa obožavanjem tj sakralizacijom govana tim aktom čovijek vrši regresiju iz stanja čovijeka progrusa ka stanju primo infantilus tj stanje novorođenčeta čiji je svijet, svijet fekalija. Ta sakralizacija čmara koju si dobro zapazio na FIAK-u je projekat koji ima za zadatak feminiziranja evropskog čovijeka gdje se pod maskom velikih ideja svih vrsta jednakosti pa i seksualnih jednakosti krije rasturanje familije i etabriranje novog muškarca, homoseksualca.

Samo takav muškarac bez familije taj novi etablirani čovijek, može odgovoriti na buduća ekonomска pravila i biti ekonomski isplativ tj velikom brzinom po potrebi će ga prebacivati na nova radna mjestra u nove gradove jer samo takav bez familije može odgovoriti potrebi novoga tržišta radne snage koje se nameće? O tome je Žan Sevilja francuski intelektualac i poznati novinar pisao u knjizi pod nazivom "Intelektualni terorizam", knjiga koja je gotovo bila zabranjena u Francuskoj i to od strane dominantne oligarhije. I sve ovo što ti pričam si video i na Fiaku u skrivenim formama i znakova koji nam se urezuju u memoriju. Pa za to je dokaz Milorad Pavic i znakovi koje koristi u svojoj knjizi. Ali o tom potom. Srdačni pozdravi tebi i supruzi.

Sen Žermen d Pre

Bul Sen Žermen

Bulevar

Prirodnjački muzej

Muzej

Zbirka

Ostrvo Sen Lui

Glavna ulica

Butici

Le Al

Butik Svarovski

Ešarpe

Salon FIAC

Sa salona

Eksponat

TABLA 22
Petak, 20. Oktobar

Osvanuo je oblačan i vjetrovit dan, padala je kiša, bilo je prohладно, prijala mi je toplota ležaja. Supruga se spremila ranije, otišla je po hljeb, mlijeko i jogurt. Izmjerio sam jutarnji pritisak, bio je malo povišen, uzeo sam lijek da ga depresujem. Popili smo lagano kafu, supruga se bavila kužinom, a ja sam uzeo da radim na mojim gvašnim tablama iz opusa Pariske Reminiscence. Bio sam prilično zadovoljan kako je napredovala faza kreativnog finiširanja. U prethodnoj, podslikao sam oko dvadesetak egzemplara, pastelima i akvarelskim pigmentom. U temetskoj ravni, bili su to asocijativno-simboličke naznake nekog velegradskog tkiva, simbioza starog i novog, a sve to u nekom apstraktnom ambijentu koji se odlikuje ekološkim karakteristikama. Bile su to samo naznake, izvrsne i poticajne podloge za dalji rad, mada su i kao nedovršene, djelovale ekspresivno.

Oko podne vrijeme se smirilo i proljepšalo, zajedno smo izašli da malo koračamo, uputili smo se ulicom Rivoli prema Šatleu, skrenuli desno, ulicom Vijej, ušli u Ter d Mare, u veoma zanimljiv kvart u kome su živjeli Jevreji, imali su svoje interesantne male zanatske radnje, trgovine, galerije, bistroe i restorane. Nažalost, taj dio starog gradskog jezgra, kao da je lagano nestajao. Neuobičajeno, u uskim ulicama nije bilo svijeta kao nekada, pa ni turista, sve je nekako opustilo, mnoge trgovine i galerije bile su zatvorene, na duži period. Da li su ih na to natjerale velike gradske dažbine i porezi, nije bilo jasno, ali kvart je polako odumirao. Djelovao je tužno i pomalo žalosno, sporadično su se mogli sresti ljudi sa bradom, obućeni u tamna odijela i crnim šeširem sa naglašenim obodom koji su žurno umicali, očigledno dobro znajući svoju jevrejsku četvrt.

Iako je to bio stari kvart nazvan Zemlja Marea, sa uskim i krivudavim uličicama, malim i sabijenim kućama, sporadično su se pojavljivala mnogo veća klasična stilska zdanja, uvučene palate u obliku ćiriličnog slova "P", sa velikim popločanim dvorištima, vrtom i drvećem, ograđene visokim zidovima i ornamentnim kapijama od kovanog željeza. Bili su to pravi zamkovi u gradskom tkivu, vjerovatno imućnih ljudi koji su tu nekada stanovali. Sada su neki od tih izuzetno lijepih zdanja, imali kulturnu ili pak komunalnu funkciju. Krećući se nasumice prema sjevernom dijelu, zašli smo duboko u starogradsko tkivo i, našli se u Bulevaru Fil du Kalver i istoimenom metro stanicom. Bilo je već uveliko prošlo podne, spustili smo se ka jugu metroom do Šatlea i stanice Pon Meri. Supruga je brzo spravila ručak, jeli smo lijepo sportski, a zatim smo otišli da se odmorimo U toplovom okruženju, brzo smo utonuli u snene dubine.

Nakon nešto više od sat vremena, spremili smo se u očekivanju povoljnijeg vremena. Jaki vjetar rastjerao je guste oblake i pojavilo se sunce, studio je bio ispunjen jakom svjetlošću. Ranije je pušteno parno grijanje, kada bi zaista bilo pretoplo, zavrtali smo ventile. Nažalost, sada kada je postalo istinski hladno, grijanje nije radilo. Spremili smo se i otišli do Bobura, našli se ispred Kulturnog centra, sa prijateljem skulptorom i njegovom suprugom. Otišli do Galerije Švab Bobur u blizini, ulica Quincampoix, broj 35. Nekada je on tu izlagao skulpture, patron je njegov prijatelj, a sada je u galeriji bio njegov sin. Upoznali se, zatim smo u galeriji veličine oko 150 kvadrata, razgledali tri izložbene postavke.

U prizemlju galerije, prezentovane su slike i crteži francuskog umjetnika, Žan Pier Ugartea (1950). Ugarte se bavi ambijentalnim vrijednostima, snažno je inspirisan stvarnim pejzažima, kraj velikih jezera, riječnih vodotokova, brzaka i vodopada. Polazeći od percipiranih sekvenci i suptilno-intimiziranih doživljaja, on izmaštano stvara romantizirane predstave, koje odišu oniričnom atmosferom. Veoma profesionalno i znalački, praktikuje igru svjetlosti i sijenke, koja najčešće dolazi kontra žur i nježno kupa djelove izmaštanih pejzažnih sadržaja, litice, stijene, šumu, a na mirnim vodenim površinama, javljaju se iskričavi odbljesci. Svi ti izuzetno ubjedljivi vizuelni efekti, obilato su nadgrađeni pretakajućim sumaglicama na granici sna i

jave, koje sfumatno natapaju djelove pejzaža i ogromne nebeske površine. Prekrivajući razblaženom bijelom bojom, cijelu slikanu ravan, on majstorski postiže lepršavo lake i izuzetno prozirne, svjetlosne arealite. Njegova slikarska materija je lazurna i pretakajuća. Oslikavajući platno u horizontalnom položaju, on se znalački koristi otiskivanjem, a uspravljujući ga, javljaju se efekti curenja likidne materije. Te slučajnosti, vizuelno ga veoma podstiču na minuciozno islikavanje velikih površina. Njegovi crtački radovi na papiru, ne razlikuju se od slikarskih, a u crtačkom pristupu, on se vješto služi rustikalnom podlogom i iznenađujućim pojavnostima. Svakako, ponovo bijelom bojenom materijom, doseže opsežne svjetlosne modulacije i perfekcionizam treperećih vodeno-nebeskih prostranstava.

Metalnim stepeništem, spustili smo se u suteren, svoje izuzetno nadahnute skulpture, izložio je francuski vajar iz Limoža, Mark Peti (1961). Više od 30, godina izlaže svoj radove u bronzi u mnogim evropskim zemaljama. Njegova skulpturalna ostvarenja su galerijskog formata, ali su realizovana sa izuzetnim osjećajem za materiju, oblik, formu i strukturu. Na postamentima u središnjem dijelu, prezentirani su radovi nešto većih dimenzija, a u ostakljenim vitrinama suptilne minijature. Peti je inspirisan običnim malim čovjekom, izmučenom ljudskom figurom sa seoskog područja, koji se cijelog života bavi ratarstvom, obrađujući zemlju, gajeći stoku, i posmatrajući nebo da li će biti padavina da natope rasušeno tlo i žedna grla. Iz jednostavnog tematskog kruga, Peti je maestralno uspio da izvuče veoma ubjedljive rezultante.

Na sceni je vremešno, napaćeno žensko stvorenje, koje uz materinstvo i porod, uz staranje o domaćinstvu, mora u pozno doba da se bavi, tvrdom i zahtjevnom oranicom. Upravo zbog toga, njegove figure su izrazito melanholične, ali košcate i čvrste, jer treba opstati na surovom tlu. Njegove figure napaćenih žena su neuhranjene, veoma izdužene i sa naglašeno tankim ekstremitetima, velikim šakama i prstima. One su blago izvijene, ili pak lagano pogurene, od životnog bremena pod kojim ropću. Petijeva vajarska poetika je doživljena i ekspresivna, njegov osjećaj za modelovanje tako malih eksplikata, doseže visoke nivoe profesionalizma.

Na zidnim površinama, prezentirano je nekoliko slikarskih radova umjetnice, Nushka (1983), koja trenutno živi i radi u Marselju. Ona se bavi ljudskom figurom, tačnije ženskim torzom i portretima. Njena slikarska materija je posna, ističe se gestualnim potezima suve četke, čime doseže određenu fluidnost prizora. Kolorit joj je izrazito svjetlog registra, a preovlađuju topli tonaliteti. Njene slike odišu ženstvenom suptilnošću i optimizmom.

Lagano se spustilo veče, pozdravili smo se srdačno sa galeristom, svratili do poznatog bistroa Bobur, popeli se u mirni spratni dio, sa lijepim pogledom na osvijetljeni trg. Popili smo po kafu, popričali o prethodnim događanjima, FIAC-u i producentsko-izlagačkim gangovima. Govorili o njihovom skorom putu za Crnu Goru. Supruga im je uručila skromne poklone, oslikanu ešarpu i vuneni šal. Dopali su im se pokloni i odmah su ih stavili u funkciju.

Šetajući po vjetrovitom i hladnom vremenu, došli smo do Le Ala, novog i ogromnog trgovачkog centra. Objasnili su, da je stari kojeg smo mi znali, porušen a na njegovom mjestu je sagrađen nov. Producili smo do restorana Hipopotamus, smjestili se i naručili nešto da večeramo. Poslužili su tri vrste grilanog mesa, pomfrit i salatu. Jelo je bilo ukusno i meko svi smo slatko gustirali. Dugo smo pričali, o veoma interesantnim stvarima, bili su naši gosti. Oko ponoći, vratili smo se metroom da Sitea, a oni su produžili prema Banjoleu. Umorni i smrznuti, jedva smo dočekali udobni studio. Strpali smo se pod tople pokrivače i utonuli u san.

Slobodan Bobo Slovinic

Pariske Reminiscence

Tabla, gvaš

Tabla, gvaš

Tabla, gvaš

Tabla, gvaš

Mark Peti

skulpture

Sa izložbe

Skulptura

Skulptura

Skulptura

Žan Pier Ugarte

Sa izložbe

Sa izložbe

TABLA 23
Subota, 21. Oktobar

Vrijeme je nastavilo da se pogoršava, pojačao je vjetar, platani ipred Sitea su se povijali, a čule su se i kišne kapi koje su ritmalno dobovale po metalnim okapnicima. Probudio sam se veoma rano, ali sam ostao u toplom i ponovo utonuo u san. Spremili smo se prilično kasno, supruga je skuvala kafu i otišla do Port d Ivri, i magazina Lidl, da uzme nešto od namirnica, cijene su bile povoljne. U apsolutnom miru, nastavio sam da radim na zapisima.

Uveliko se razdanilo, uživao sam u pravljenju zapisa o galeriji i o umjetnicima koje smo sinoć vidjeli: Ugarte, Peti i Nasuhka. Praveći likovne zapise, osjećao sam se kao kada slikarski stvaram. Supruga je stigla oko podne, sve je bilo zatvoreno, drugi dan vikenda. Ja sam uspio da završim zapis od subote, iskopirao sam kritičarski segment, i poslao ga mejlom mom prijatelju skulptoru. Zahvalio je na poklonima i gošćenju koju smo im priredili. Pozvali su nas u ponedjeljak veče da budemo gosti u njihovom domu. Supruga je podgrijala paštu, slatko smo objedovali, a zatim smo utonuli u podnevni odmor.

Kada smo se razbudili, uputio sam novi dopis mejlom administratorki, tražio randevu u predloženom terminu. Ponovo sam se prihvatio gvašnih tabli, nastavio sam da reminiscentno sanjam melanžirane pariske starogradske strukture. Pravio sam kratke prekide u crtačko-slikarskom postupku, a to nije bilo dobro, stalno sam ispadao iz ritma, katkada ruka nije htjela da sluša. Ali, to su bile prve, podsticajne gvašne table, kada se vratim, nastaviću da slikam te moje pariske reminiscencije, mnogo šire, energičnije.

Predveče, vrijeme se smirilo, dobro smo se utoplili i otišli metroom do čuvenog Le Ala, sve radnje su se upravo zatvarale, iskoristili smo slobodno konektovanje na internet u cijelom objektu. Javili smo se sinu, bavio se djecom, kod njih je sve u redu, ima dosta posla ali se snalazi. Javljali smo se i snahи, kao i još nekim dragim prijateljima, nijesu se odazivala.

Kustos sa Cetinja poslao mi je dugu poruku da se video sa doktorkom, istorije umjetnosti iz Beograda, bila je u Narodnom muzeju na Cetinju, prati izložbu braće Bocarić. Rekao joj je da sam ja u Parizu, a da sam u monografiju inkorporirao njen tekst. Zatražila je da joj ga pošalje mejlom da ga još jednom pregleda, bio tekst od prije četvrt vijeka, spremjan za monografiju.

Izašli smo iz hala na ulicu, vrijeme se pogoršavalo, malo smo koračali, a onda uhvatili prvi metro i vratili se u studio. Nastavio sam da radim na gvaševima, supruga je spremala prženice za večeru, cijeli prostor je zamirisao, kiselina je počela da se luče, sjeli smo za sto i slatko se ugostili.

Kasnije sam uzeo da napravim zapis o današnjem, nedjeljnog, malo praznom danu. Ali, to i jeste bio dan za odmor i rekreatiju, za obične ljude, međutim, za mene, nedjelje su oduvijek bile, dani mojih najvećih kreativno-stvaralačkih pregnuća. Kiša je otpočela kako da dobuje o okapnike, čulo se snažno fijukanje vjetra, supruga je otišla na počinak. Radio sam do ponoći, a onda je i mene savladao umor, pred očima mi je treperilo, uvukao sam se pod debeli i topli pokrivač i utonuo u snohvaticu.

Slika, ulje

Nasuhka

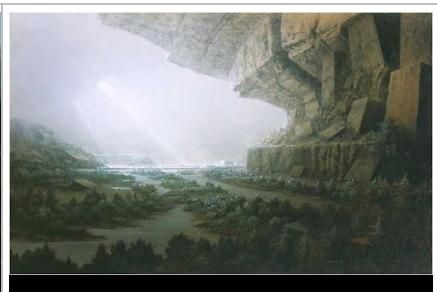
Slika

Slika

Ugarte

Slika

Peti

Skulptura

Peti

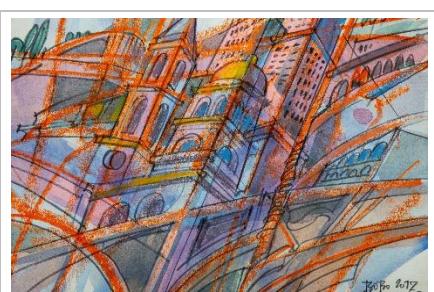
Tabla, gvaš

Slovinić

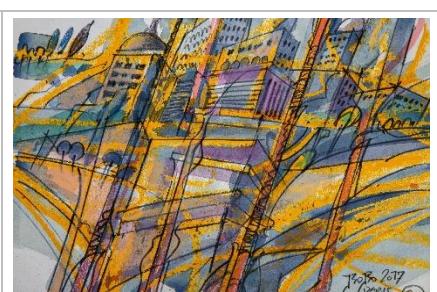
Tabla, gvaš

Gvaš

Pariske Reminiscence

Gvaš

TABLA 24
Nedjelja, 22. Oktobar

Vrijeme se pogoršalo, bilo je tamno i mračno, sa trotoara ispred Sitea, čule su se građevinske mašine, pneumatski čekić, štekao je kao mitraljez, čulo se dovikivanje radnika. Ni ovdje u Parizu, nijesmo se mogli spasiti od građevinara, svi buše, kopaju, grade, ali ovdje je to prema planovima i nacrtima. Kada renoviraju i revitalizuju objekte, kompletno ih presvuku, upakuju u cerade, a na njima štampaju kompletne fasade tih objekata, tako da se gotovo i ne osjeti da se tu nešto radi.

Vratio sam se u toplo, malo sam drijemao pred zoru. Spremio sam se, sjeo za radni sto i nastavio u svitanje da stružem po mojim gvaševima. I da vidiš, u kontinuitetu, krenulo je bolje, sada sam „sekvence zumirao“ i „privukao k sebi“, uvećao, bilo je interesantno to pomjeranje vizure ka posmatraču. Supruga je skuvala kafu, uz topli napitak i đus, radio sam gotovo u magnovenju, a to je bilo ono pravo, što sam oduvijek želio u toku stvaralačkog čina. Supruga se spremila i otišla je da kupi plastične kese za vakumiranje robe, trebalo je prtljag svesti na što manju zapreminu i težinu.

Vratila se oko podne, pronašla je kese većeg formata, napravili smo probu, osjetno se smanjila zapremina. Vrijeme je postalo podnošljivije, prestala je kiša, a i vjetar se utišao. Otišli smo metroom preko Šatlea do Sen Žermena, i krenuli ulicom Ren prema kuli Monparnas. Našli smo u jednom butiku lijepi duks i jaknu za sina. Zatim je supruga u jednom magazinu, povoljno sebi i snahи uzela farmerica sa elastinom. U Parizu svako nosi pantalone sa izrazito uskim nogavicama, nekada se to zvalo „frulice“.

I zaista, noge posebno ženskih osoba u takvoj odjeći ličile su na frule, katkada i na pritke. Stigli smo do Monparnasa, u poznatom brendu, uzeli smo i unucima po farmerice u pariskom stilu. Sišli smo u metro kod trafike gdje su se nekada prodavale srpske Vesti, možda ih je bilo i ovog puta, ali smo žurili. Stigli smo do Šatlea, naišli na zastoj, metro je bio blokiran, vratili se i uzeli liniju prema Sen Polu. Usput smo uzeli poklon za naše drage pariske prijatelje, povodom noćasnjeg skupa. Po sitnoj kiši koja je natapala, stigli smo u studio. Ručali pirinač koji nam je preostao od prethodnog dana, a onda smo potpuno smrznuti otišli da predahnemo.

U kasno poslijepodne smo se spremili za odlazak na večeru i prijateljsko druženje. Malo smo kasnili, odjurili smo do Sen Pola, uzeli metro do Nasiona, presjeli na drugu liniju i, izašli na stanici Robespijer. Sačekao nas je po mraku dragi prijatelj skulptor, sipila je kiša, koračali smo desetak minuta nekada komunističkim, sada socijalističkim kvartom Banjole i ušli u prostrano dvorište. Popeli smo se zavojnim stepenicama na verandu i ušli u dnevni boravak. Dočekala nas je ljubazna supruga, toplo smo se i srdačno pozdravili. Domaćin nam je predstavio goste, francuskog prijatelja, slikara, likovnog kritičara, pisca, i njegovu simpatičnu suprugu, opersku pjevačicu. Pozdravili smo se ljubazno, smjestili udobno u fotelje i započeli konverzaciju.

Poznavao sam gospodina sa Jesenjeg salona, prodavao je tada minijature, i pištaljkom označavao svaku prodatu. Jedne godine na salonu, prodao je i neku moju minijaturu, po povoljnoj cijeni. Naravno, nije se sjećao toga, pogledao je dva poslednja moja kataloga, dopali su mu se, posebno akvareli i neka ulja, prisjetio se mojih radova i uzeo kataloge. Nastavili smo razgovor uz pomoć veoma ljubaznih domaćina, skulptor je pokazao likovnom kritičaru knjigu, Zbirka Centra savremene umjetnosti Crne Gore, objasnio mu je da sam ja autor, pažljivo je pregledao uz pozitivne komentare. Nakon posluženog pića i grickalica, maslina, kikirikija, sušenih kolutića od jabuke, oraha serviranih u lučnim listovima salate, uz hladni šampanjac, prešli smo za svečano aranžiran trpezarijski sto i posjedali prema utvrđenom rasporedu.

Večera je bila pripremljena sa izuzetnim osjećajem, uz određeni protokol, prema utvrđenom redoslijedu, otpočeli smo sa gošćenjem. Prvo je posluženo predjelo, guščja pašteta sa raznim umacima, zatim biljna čorba u malim činijama, kao glavno jelo, fete od pečene teletine sa pečenim krompirom. Uslijedilo je više vrsti sira, sa džemom od crnih trešnja i smokava, a zatim ukusan dezert, kolač od pečenih jabuka sa šlagom. Služeno je crno i bijelo vino, gazirana i obična voda i crna kafa. Pred sam kraj večere, pridružio nam se njihov, dvadesetogodišnji sin, vrijedni student. Razgovarali smo opuštenije o raznim stvarima, izložbama, umjetnicima, istorijskim temama, Napoleonu, Fukuu, Luju XIV, Makronu, Mari Lepen, te Dadu, Ljubi i drugim poznatim ličnostima iz oblasti kulture i umjetnosti.

Oko pola noći podjelili smo se u dva bloka, prema tematici o kojima smo razgovarali. Skulptoreva supruga, sociolog, poklonila je mojoj suprugi, njenu doktorsku dissertaciju, koju je branila u Francuskoj, Koncepcija velike Hrvatske i velike Srbije u političkoj emigraciji. A skulptor je meni poklonio katalog izložbe Corps, koju je sa kritičarima, umjetnicima i galeristima, organizovao 2003. godine, u jednoj galeriji nedaleko od Pariza.

Da bi bolje spoznala moje stvaralaštvo, ja sam njegovoj supruzi poklonio DVD sa pregledom moje likovne i primjenjene umjetnosti, u izdanju Montenegrine. Veče je bilo izvrsno, domaćini su se iskreno trudili da nas ugoste i da nam bude ugodno i priyatno i u tome su u potpunosti uspjeli. Bilo je već kasno, metroi nijesu radili, njegova supruga nas je sve odvezla kolima do naših staništa. Srdačno smo se pozdravili, poželjeli jedni drugima srećan put, oni sjutra putuju za Crnu Goru a mi prekosutra, uz obećanje da ćemo se tamo sresti i vidjeti. Popeli smo se u naš studio i hitro se spremili za počinak.

Ulica Ren

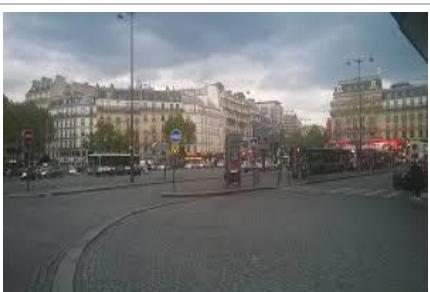
Prema Monparnasu

Ulica Ren

Trg Monparnas

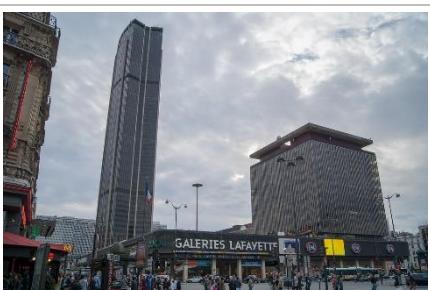
Prostrani trg

Monpaenas

Šoping Monparnas

Šoping centar

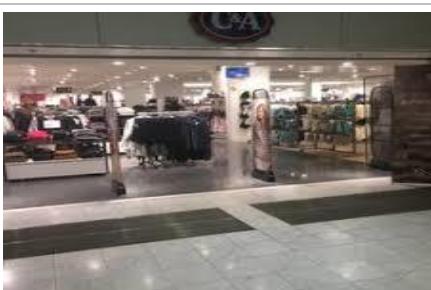
Šoping

Butik

Butik

Butik

Uz kafu

Raspoloženje

Svečana večera

TABLA 25

Ponedjeljak, 23. Oktobar

U mom omiljenom stanju, u dubokoj snohvatici, prebirao sam protekli dan, a posebno sinoćnu večeru i ljubaznost domaćina. Zaista je sve proteklo u izuzetnoj atmosferi, mislim da će svima ostati u prijatnom sjećanju. Hvatala me je putna nervozna, nije bilo odgovora na moju poruku o kontaktu sa administracijom. Spremio sam se u praskozorje, bila je još noć, oblačno, pljuštala je kiša, supruga je ostala u toplom. Otvorio sam mejl poštu, moj prijatelj sa kojim sam davno radio u Budvi, saopštio je da mu je uspješno operisano oko, on i njegova supruga su nam elektronskom potporom poslali poklon, treba da ga primimo sutra. Nastavio sam sa zapisom, radio cijelo prijepodne, supruga je pošla u trgovinu, kupila je baget, vodu i kroasan i jogurt, slatko smo doručkovali.

Nastavio sam da radim na gvaševima sa entuzijazmom, naravno, kretao sam se po nesigurnom terenu, druga faza je mnogo teža nego prethodna, njom se definišu oblici, forme, crtačka matrica, kolorit, atmosfera. Oko podne se javila administratorka, dogovorili smo sastanak u 14 časova, da regulišemo obaveze boravaka u Siteu. Iskoristili smo vrijeme da ručamo, jeli smo čorbu od povrća, salatu, sir i „relijet“ paštetu.

Malo smo predahnuli i sišli do međusprata, u administrativnom odjelu, primila nas je ljubazno gospođa Dominik. Dala nam je fakturu za boravak u studiju 8325 počev od 2 do 27 oktobra u iznosu od 797 Eura, regulisao sam račun Master Card. Sutra, u 16 časova zakazali smo randevu za primopredaju inventara, ako sve bude u redu, vratiće avans od 467 Eura. Došli smo u studio, javili se snahi porukum, položila je danas završni ispit, postala specijalista psihijatrije. Čestitali smo joj i poželjeli sreću u životu. Premoreni, ubrzo smo bezbrižno upali u podnevne snove.

Ubrzo smo se spremili i otišli metroom sa Pon Meri do Odeona, krenuli duž Bulevara Sen Žermen, razgledali robne magazine, a zatim produžili do Sen Mišela. Sjeli smo u Kafe Peti Pon i naručili po malu picu Margeritu. Bile su ukusne, častili smo se za snahinu specijalku, ona se sutra vraća za Podgoricu. Razgovarali smo sa sinom i čerkom, ona se umorna vratila sa sajma u Milanu. Šetajući pored velikog ostrva Site i katedrale Notr Dam, vratili se preko ostrva Sen Lui u naš Site de z Art.

Napisao sam topalu poruku našim dragim pariskim prijateljima, skulptoru i njegovoj suprugi. Zahvalio sam se za ljubaznost, pažnju i gostoprимstvo. Upravo se javila telefonom supruga mog prijatelja sa kojim sam radio u Budvi. Razgovarao sam kratko sa njom, a zatim je ona duže pričala sa mojojom suprugom. Žalila se da je u teškom položaju, bolesna, gotovo nepokretna, suprug u godinama, sa oboljelim kukovima i pred novom operacijom oka, a udaljeni su od zdravstvenih centara.

Zatim je moja supruga vješto vakumirala moju robu i spakovala u kofer kao i svoju. Čekala nas je predaja inventara, vraćanje kaucije i u četvrtak, povratak u Crnu Goru. Kasno u noć smo skuvali kafu, popili po đus i lijepo se osvježili. Nastavio sam zapisivanje, bilo je sve manje interesantnosti, a onda sam prešao da stružem po mojih gvaševima, bio sam zadovoljan onim što sam stvorio u studiju. Umorni smo utonuli u ponoćne snove.

U studiju

Rad na gvaševima

U zanosu

Trg Sen Žermen

Bulevar Sen Žermen

Duž Bulevara

Trg Sen Mišel

Sen Mišel

Ostrvo Sen Lui

Sena

Sena

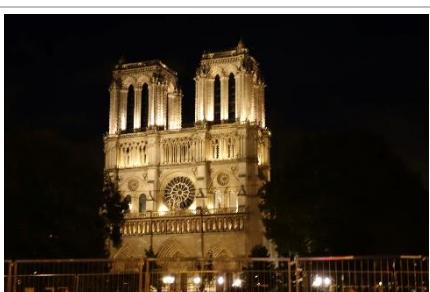
Bato „Muš“

Sen Mišel

Butik dragih minerala

Notr Dam noću

TABLA 26
Utorak, 24. Oktobar

Hvatala nas je putna grozlica, loše smo spavali, budio sam se od rane zore, vraćao se u toplo, supruga je imala duže prekide. Razmišljali smo o prtljagu, o taksiju i dolasku do našeg gata. Treba naći izlaz, predati stvari, čekirati se, aerodrom je ogroman, rijeka putnika, a naši avioni su uvijek na kraju, na prijemu putnika i na pisti.

Spremio sam se, bio je još uveliko mrak, supruga je tek tada utrčala u san. Imao sam povišen pritisak, uzeo lijek i sjeo za ordinator. Bio je to moj sagovornik, razmišljao sam o stvarima koje su se bitno promijenile u Parizu, po mom dubokom shvatanju na gore. Umložilo se toliko raznoraznih vozila, ulice su bile prepune velikih, luksuznih malih kola, motora, skutera, bicikli, koji su u metežu, djelovali kao nesnosni komarci. Svakog časa mogao je neko da ih pošalje u nepovrat. Naročito jutrom pred početak radnog vremena, uveče po završetku posla i povratku svojim domovima, na ulicama se nije moglo mrdnuti. Uz to, mnogo turista, autobusa, minibusa, kombija, pa sve do rikši, kao u Indiji.

Veliki pariski problem bili su uslovi opstajanja, običan život je postao preskup, prehraniti se uz prosječne plate, koje su nedovoljne, velika je mudrost. Ranije su svuda bili štandovi, koje su držali Arapi, ponuda je bila odlična, raznog povrća, voća i drugih namirnica bilo je u izobilju, cijene su bile popularne. Sada su se ti punktovi umnožili, prodavci nude isključivo voće, po enormnim cijenama, gotovo niko ne prilazi.

Ranije su u kvartovima funkcionali mini marketi, bili su snabdjeveni svim i svačim, uz podnošljive cijene. Sada su takvi marketi postali rijetkost, kao i kod nas. Uglavnom svuda butici, ekskluziva, skupoča. Kao da se neko trudio da oteža život običnom čovjeku. Kada se tome dodaju raznovrsni porezi i dažbine, od kojih žive administrativni paraziti, jasno je da je život u gradu postao nesnosan za običnog građanina.

Svakako, treba pozdraviti vrijedne komunalce, koji su represivnim mjerama, natjerali vlasike kućnih ljubimaca, da ih ne šetaju javnim prostorima. Propisi, visoke kazne i revnost građana, dali su rezultate. Ranije su njihovi miljenici, obilato đubrili prostore i zalivali ih natopima. Sada su trotoari, trgovи, šetnice, čisti i umiveni, blistaju, možete slobodno koračati, bez bojazni da će se prirediti neprijatnost.

Takođe, treba konstatovati da su sada javne površine i prostori mnogo bezbjedniji i sigurniji, mnogo je više svijeta na javnim prostorima, u restoranima i bistroima, ali i snage bezbjednosti i zaštite od terorizma, su brojni. I u sredstvima javnog prevoza, manje je nasilnika i uzurpatora, ljudi su opušteniji i veseliji. Ali, broj prosjaka i unesrećenih se utrostručio, ima teških prizora, no mnogo je i zdravih osoba, koje na lak način žele da dođu do novca. Takođe treba pozdraviti opštu kampanju protiv nikotina, nigdje na javnim mjestima nema pušača. Nema opušaka i odbačene ambalaže, grad je spašen velikog balasta.

Oko podne, supruga je sišla do recepcije, stigao nam je najavljeni poklon od prijatelja iz Bretanje. Otvorili smo ga i divili se sadržaju, buket od francuskih čokolatina, boca vrhunskog šampanjca, mirisne svijeće i pismo, pregršt lijepih želja do novog susreta. Ručali smo na brzinu, čorbu, salatu i sir, a zatim smo se strpali u toplo, komirali se načisto. U rano poslijepodne, po dogovoru, zvonio je tamnoputi službenik Sitea, da pregleda inventar po propisu. Bilo je sve OK, ponudili smo ga dezertom i sokom, zahvaljivao je i u prolazu pogledao moja gvašna ostvarenja. Konstatovao je da sam mnogo i uspiješno radio. Bilo mi je dragو što je službenik, vjerujem bez većeg obrazovanja, uočio moje napore.

Zapadno sunce je bilo intenzivno, osvjetljavalo je cijeli studio, spremili smo se i poslijepodne, otišli metroom prema Ajfelovom tornju. Krenuli smo sa Sen Pola preko Konkorda i Frenklin Ruzvelta do Trokadera i izašli kod Šam de Marsa. Spustili se liftom, a onda koračajući dvadesetak minuta, stigli do čudesnog tornja. Bio je potpuno okružen metalnim tablama, kao da je u renoviranju. Međutim, ogromna masa ljudi koja je pristizala iz više pravaca, svjedočila je da je posjeta dozvoljena, no istovremeno uz nevjerojatnu kontrolu prilikom ulaska u tu potpuno opkoljenu zonu.

Bio sam nevjerojatno potišten, prisjećao sam se tog ogromnog placa potpuno otvorenog za posjetioce, i crnoputih prodavaca minijatura, od kojih se nije moglo disati. Sada oni nijesu bili u štićenoj zoni, već su vrebali turiste na ulazu i izlazu. Kupili smo u metro stanici nekoliko suvenira za poklon, vratili se istim putem i izašli kod Luvra. Ušli smo u čuvenu baštu muzeja i ugledali ostakljene i osvijetljene piramide, veliku nad glavnim ulazom i malu prateću, izgledale su bajkovito u klasičnom okruženju.

Krenuli smo ulicom Rivoli prema Lotel d Vil, popili u jednom bistrou krem kafu, malo se odmorili i nastavili našu poslednju noćnu šetnju čuvenim pariskim kvartom. U kasnu noć stigli smo u Site, supruga je pripremila sadržajnu večeru, pomfrit, kajgana i sojin sir, uz salatu i jogurt, jeli smo kao kraljevi. Sjeo sam za kompjuter, uputio našim dragim prijateljima iz Bretanje zahvalu za poklon. Zatim sam nastavio sa zapisom, supruga je pakovala moje dodatne stvari, imaćemo izgleda višak prtljaga. Potom je supruga otišla na počinak. Sjedio sam još izvjesno vrijeme za radnim stolom, prebirao po sjećanju. Sjutra trba svratiti do administracije, da se konstataje primopredaja inventara i da se povrati avans na račun.

Veliki promet

Bezbroj vozila

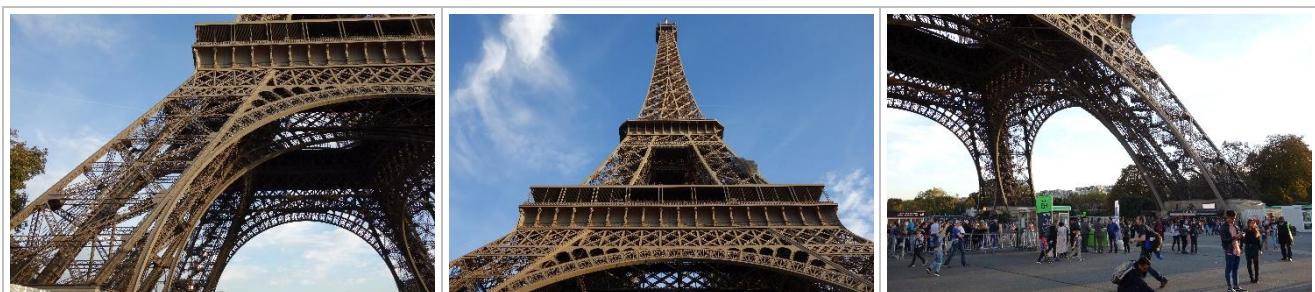
Velike gužve

Tur Ajfel

Ajfelov toranj

Simbol Pariza

Detalj tornja

Iz donjeg rakursa

Detalj oslonca

Atrijum Luvra

Ulaz u Luvr

Luvr

Na trgu

Pariz noću

Centar

TABLA 27
Srijeda, 25. Oktobar

Pred zoru, u omiljenoj snohvatici, promišljao sam o proteklom pariskom periodu i, naravno, namećalo se pitanje što me je to najviše ozlojedilo ili obradovalo. Bilo mi je drago što tokom boravka, nijesam doživio niti jedan ružni trenutak, niti zluradi pogled, niti guranje, muvanje, niti bilo kakvu bahatost. Razmišljao sam da li su Francuzi, ovdje ubrajam sve ljudе sa kojima sam se sretao, dobro vaspitani, smireni i tolerantni ili je ipak u pitanju nešto drugo. Optimistički sam zaključio da je to taj temeljni i opšti zapadno-evropski duh, kulturno-istorijska slojevitost, poštovanje ljudskih vrijednosti i demokratska svijest.

Jedan jedini nemio događaj, u prolazu sam zapazio na Šatleu, najprometnijoj pariskoj metro stanicи. Jedna mlada žena tamnije puti, veoma niskog rasta, sićušna na prvi pogled, na očigled mnogih iznenađenih prolaznika, udarila je pet šest jakih šamara, uz drek i psovke, jednom mladom čovjeku, visokog rasta, koji je nosio ogroman ranac. Nije se branio, nije uzvraćao, nije pao, smirivao je tu razjarenu goropad. Progutao sam „knedlu“, a za toliko dug period, ne spazih u velegradu nigdje muškarca da ponižava žensku osobu. Međutim, štampa, radio i televizija, gotovo svuda emituju storije o muškom nasilništvu.

Zaista me je oduševio dvorac Nikole Fukea, ministra finansija iz doba Luja XIV, nadomak Pariza. To je Versaj u malom, ali ministar je bolovao od iste bolesti kao i današnji, optužen je za pronevjeru, izdaju kralja i države. Osuđen je na vječnu robiju i u tamnici je skončao svoje nezasite ambicije. Znači, i nekada i danas, biti u vlasti i baviti se politikom je najprofitabilniji posao. Nije čudo što administracija, svuda cvjeta i umnožava se ko korov.

Takođe, veoma me je rastužilo, opšte stanje Sitea, ništa, ili gotovo ništa nije urađeno od vremena izuzetne Madam Brino, koja je fondater i koja je dugo vodila Site. Opšta zastarjelost i zapuštenost, zastoј u razvoju i nadgradnji su zabrinjavajući. Oprema je nedovoljna i dotrajala, instalacije zastarjele, nema savremenih mogućnosti komunikacije, ali osoblje je i dalje profesionalno, ljubazno i spremno da pomogne svima. Mislim da gradska administracija neće još dugo blagonaklono gledati na tako veliki objekat u nazužem gradskom centru, kod graditeljskog lobija, pohlepa za lokacijama ne jenjava nikada.

Spremio sam se u rano jutro, uzeo lijek, sjeo uz mog elektronskiog sagovornika. Upalio sam ga i nastavio da zapisujem misli i događanja. Danas nam slijedi oproštaj od Sitea i povratak našim krajevima i učmaloj svakodnevici. Supruga je otišla da kupi svježi baget i da napravi sendviče za put. Završio sam sa radom, spremio kompjuter, dovršio poslednje pakovanje, sve je stalo u postojeći bagaž. Razmjestili smo namještaj kao na početku, pregledali da nijesmo nešto zaboravili. Ostavili smo slijedećem rezidentu malo osnovnih namirnica, pirinač, ulje, so, biber, senf. Studio je bio u veoma sređenom stanju, predali smo ključ na recepciji.

Zamolili receptionera da nam pozove taksi i častili ih bocom vina. Popeli smo se u administrativni punkt, javili se gospodi Luis, uzela je broj kartice, za dva dana, povratiće kauciju na moj račun. Ljubazno smo se pozdravili sa svima, taksista nam je ubacio stvari u gepek, i velikim crnim kolima, krenuli smo sredinom jutra, po veoma maglovitom danu, autoputem ka aerodromu. Stigli smo nakon pola sata brze vožnje, ljubazni vozač nam je iznio prtljag ispred ulaza 2D, isplatili smo ga i ušli u ogromnu aerodromsku zgradu Šarl de Gol.

Slijedili smo našu naznaku, predali prtljag za let Montenegroairlansa, za višak kilograma uplatili predviđenu taarifu, čekirali karte i ušli u ogromanu čekaonicu. Let je kasno sat vremena zbog guste magle. Poletjeli smo nakon podneva, preletjeli Alpski vijenac, a zatim iznad Jadrana, preko boke i Skadarskog jezera, mirno se spustili na podgorički aerodrom u kasno poslijepodne. Podigli prtljag, uzeli taksi i stigli kući predveče. Malo smo predahnuli,

skuvali kafu, sa uživanjem ispijali toplu tečnost, raspakovali se, izdvojili poklone za naše najmilije. Čudno, nijesmo bili mnogo umorni, iako smo od ranog jutra do večeri, bili veoma aktivni. Ćerka je bila zadovoljna svojim poklonima, mada joj je teško ugoditi. Kada je izašla u grad, otišli smo do naših najbližih u bloku, sin je bio sa djecom, upravo su završili sa večerom. Izgrlili smo se i izljubili sa unučićima. Podjelili smo im poklone, garderobu i bombone, oko slatkisa je bilo najviše gužve. Razgovarali smo kratko sa sinom, pomazili djecu, pozdravili se i vratili kući pred ponoć.

Slatko smo gustirali sendviče koje je supruga pripremila jutros, uz jogurt su bili veoma ukusni. Gledali smo malo TV program, suprugi je nedostajao televizor u Siteu, meni je odgovaralo, zapisivao sam i radio na gvaševima do u kasne sate skoro svake noći. Oko ponoći, otišli smo na počinak i utehuli u snove. Tako se nakon gotovo mjesec dana, okončao naš studijski boravak u Parizu, koji će nam ostati u prijatnom sjećanju. Možda, još koji put odemo u grad svjetlosti. Nada oduvijek živi u svakom ljudskom stvorenju.

Kraj

Ulaz u Cite

Metro Pon Meri

Dvorište Sitea

Site dz Art

Cite

Cite

Studio

Studio

Studio

Aerodrom Šarl de Gol

Prihvat putnika

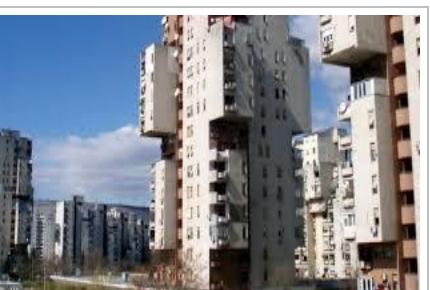
Pred ukrcaj putnika

Aerodrom Podgorica

Aerodromski prihvat

Blok 5

TABLA 28
Četvrtak, 26. Oktobar

Epilog

U Parizu smo proveli gotovo punih, izuzetno sadržajnih mjesec dana. Nezaboravni grad svjetlosti ispunio nas je novim i prelijepim osjećanjima. Na pravi način smo proslavili jubilarnu 2017. godinu. Nakon svega, šta reći o Parizu, obećanom gradu umjetnosti i vječne nade? Da li se osjetno mijenja? Kakvi su stvarni utisci? Objektivno promišljajući, veoma bjelodane su brojne promijene. To više nije miran, vremešan grad potpune slobode, relaksacije i uživanja. U njemu se ranije moglo normalno raditi i pristojno živjeti. Sada je to uzavreli megapolis, svi negdje žure, grabe i guraju se prema svom cilju. U gradu je sada gotovo nesnosno živjeti, periferija je postala spasenje za porodični, mirni život. Tamo je raj za djecu, učenje, školu i sportsku rekreatiju. U gradu, u centru se prevashodno radi, posluje, pregovara i trguje.

Međutim, nema više na trgovima, trotoarima, metrou i prometnicama gradskih zabavljača. Nema više uličnih muzičara, poeta, žonglera, cirkuzana koji uveseljavaju znatiželjne i sa šeširom zarađuju sitniš za život. Iako se ulice u centralnim zonama sužavaju da se smanji broj vozila i očuva životna sredina, trotoari se planski šire za pješačku komunikaciju. Veoma su uočljiva vozila na električni pogon. Izgleda da i u Parizu, kao i u cijelom svijetu, građevinski lobi ne posustaje.

Svuda se nešto gradi, mašine bruje i štekću, dovikuju se radnici. Buka je gotovo nesnosna. Između starih i stilskih gađevina niču novi betonsko-čelični staklenici. Skoro da liče na zlatne navlake, pomeđu zdravih zubi. Šljastre i kočopere se kicoški. Sve ima svoju cijenu, sve se plaća, ali ne kešom nego „gospodom“ karticom. Svuda su postavljeni automati za karte, fotografije, kafu, druga pića, na prosto postaju pravi „gutači“ novca. Masovno su „prognani“ pušači. Nema opušaka na pločniku. Nema neugodne ostavštine kućnih ljubimaca. Nema nigdje vozila, ni dvotočkaša na trotoarima. Kazne su velike, poštuju se propisi. Građani su revnosni, a komunalci neumoljivi.

Na samom kraju, želio bih najiskrenije, toplo i od svega srca da se u svoje i u ime svoje supruge zahvalim našim dragim prijateljima, uvaženom crnogorskom skulptoru i njegovoj ljubaznoj suprugi, što su nam za vrijeme našeg dužeg boravka u Parizu ukazali izuzetnu pažnju, druželjublje i svako gostoprимstvo. Vrlo često smo zajedno obilazili izuzetne pariske znamenitosti, prijatno smo se družili i neprekidno prijateljski uvažavali.

U Parizu, kao gotovo svuda, ogroman administrativan aparat, brojni službenici i otuđene banke su nažalost ostali nesnosni paraziti. Pravidno daju minimum, ali stalno uzimaju tri puta više. Svakoga guše i dave do kraja. Nužno zlo bez koga se ne može. Što se tiče umjetničkih tokova i umjetnika u pokušaju, oni su krenuli rijekom bez povratka. Negiranje istinske umjetnosti jedini su im ciljevi. Stigli su do anti umjetnosti do puke negacije, do praznog i do absurdna.

U tome su pronašli i finansijsku potporu od sličnih. Jer biznis je biznis, zajednički interes i puko profiterstvo. Sav taj opšti kalambur, istraživao sam čitav period boravka na mojih tridesetak tabli, gvašnom tehnikom. Sudar starog i novog, normalnog i apsurdnog, sadržajnog i praznog, pozitivnog i negativnog. U ovom stvaralačkom istraživanju, više se naslućuje nego što se realno vidi. Sve je u domenu senzualnog, osjećajnog, mentalnog i intimnog. I pored svega Pariz je bio i ipak ostao besmrtan i vječni grad za sva vremena.

*